

Tartu Ülikool
Haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus

**PROJEKTI „KOOLIPSÜHHOLOOGIDE TESTIDE KAARDISTAMINE“
LÕPPARUANNE**

Margus Tõnissaar, PhD

Tartu 2012

SISUKORD

SISUKORD	2
UURINGU PÕHJUSED JA EESMÄRGID	3
METOODIKA JA VALIM	4
TULEMUSED.....	9
Koolipsühholoogide enimkasutatavad testid	9
Koolipsühholoogide tööks olulised testimisvaldkonnad	34
Koolipsühholoogide seas enim väärtustatud testid	37
Testimise tähtsus ja testimisest hoidumise põhjused	39
Näited teiste riikide testimissüsteemidest	41
Eesti õppe- ja teadusasutuste valmisolek testide väljatöötamiseks	52
ARUTELU.....	52
KOKKUVÕTE.....	57
SUMMARY	59
KASUTATUD KIRJANDUS.....	60

UURINGU PÕHJUSED JA EESMÄRGID

Koolipsühholoogi töö eesmärgiks on haridusasutustes õppivate laste arengu toetamine koostöös lapsevanemate ja haridustöötajatega, kaasates vajadusel teiste erialade spetsialiste. Koolipsühholoog hindab laste arengut mõjutavaid tegureid, kavandab ja viib läbi sekkumisi, töötab koostöövõrgustikus koos teiste erialade spetsialistidega, viib läbi psühholoogiaalaseid uurimustöid ning koolitusi (Koolipsühholoogi kutsestandard, 2011). Õpilaste toetamiseks koguvad koolipsühholoogid oma töös infot vaatluste ja uuringute teel ning korraldavad küsitlusi. Õpilaste pedagoogilis-psühholoogiliseks hindamiseks, erinevates tingimustes õpilase käitumise korduvaks ja täpsemaks vaatlemiseks, õpilast ja tema kasvukeskkonda puudutava lisateabe koondamiseks, õpilase meditsiiniliseks ja logopeediliseks uurimiseks tuleb aga teha ka standardiseeritud teste. Standardiseeritud testides võrreldakse lapse tulemusi normatiivgrupi tulemustega, mis annab konkreetse lapse soorituse kohta hea võrdlusaluse. Testimine võimaldab kindlaks teha õppimisega seotud riske ja vähendada koolist väljalangemist. Nagu väljendati 10. oktoobril 2011. aastal Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Eesti Koolipsühholoogide Ühingu (EKPÜ) ümarlaval, on standardiseeritud teste vaja selleks, et kinnitada või lükata ümber lapse probleeme käsitlevaid hüpoteese; selgitada välja õpilase psüühiliste protsesside eripära, mida saab kasutada tema õpetamisel (nt õppe diferentseerimiseks, sobiva õppekava määramiseks, õpilasele sobivate ülesannete valikul, õpiraskuste väljaselgitamiseks); hinnata õigeaegselt koolis esinevaid probleeme ja rakendada sekkumismeetodeid, et ennetada probleemide süvenemist ning kaasuvate probleemide teket (nt käitumiskasvatus, depressioon).

Oluline aspekt koolipsühholoogi töös on teiste koolitöötajate ja haridusliku erivajadusega õpilaste toetamine. Erivajaduste all ei mõelda ainult õpiraskusi, vaid ka näiteks andekust, mille väljaselgitamisel tuleb seaduse kohaselt samuti lähtuda litsentseeritud spetsialistide poolt läbiviidud standardiseeritud testide tulemustest. Praegune haridusseadustik näeb ette, et õpilase võimete ja annete arendamiseks tuleb õpilase individuaalsed õpivajadused välja selgitada ning nendega õppemeetodite valikul ja õppe korraldamisel arvestada (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2012).

Eespool nimetatud ülesannete täitmiseks vajavad koolipsühholoogidel korralikke standardiseeritud mõõtvahendeid, mis oleksid valiidsed (mõõdaksid, seda, mida nad on loodud mõõtma), põhineksid korrektsetel normidel, oleksid hea eristusvõimega ning koolis töötavatele pedagoogidele ja psühholoogidele kättesaadavad.

Standardiseeritud testide puudus tingis avaliku arutelu ning probleemi lahendamiseks kutsuti kokku eespool nimetatud Haridus- ja Teadusministeeriumi ning EKPÜ ümarlaud. Arutelu käigus toodi välja, et igapäevatoos tuntakse kõige suuremat puudust hariduslike erivajaduste väljaselgitamiseks, eriti vaimsete võimete ja käitumiskasvatuse hindamiseks vajalikest testidest. Mõõdi, et inimressurss on olemas, nõuded on õigusaktidega hästi reguleeritud, kuid rakenduslik pool ei võimalda seadusesätteid korrektselt täita ja pedagoogilis-psühholoogiline hindamine jääb puudulikuks. Hindamisvahendite puudus toob kaasa liigse subjektiivsuse.

Testimine võimaldaks lisada vajalikku objektiivsust, õigeaegselt probleeme märgata, sekkuda ja probleemide süvenemist vältida. Probleemide hilinenud lahendamine võtab rohkem aega ja on kulukam.

Muuhulgas leiti ümarlauas, et probleemistiku lahendamiseks tuleb kaardistada, millised testid on Eestis kasutusel, mida kasutatakse teistes riikides ja mida on ülikoolid valmis koostama. Mõõtmisvahendite kaardistamise ja analüüsi tulemuste põhjal on Haridus- ja Teadusministeerium valmis kavandama Eesti koolide psühholoogidele igapäevatööks vajalike testide koostamise kas ESF järgmise perioodi või Norra ja EMP finantsmehhanismide perioodi 2009–2014 programmitegevustesse. Ühe ideena kõlas mõte luua nn testikeskus, mis hakkaks haldama testidega seotud tegevusi.

Eespool kirjeldatud probleemidest ja vajadustest lähtudes viis Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus 2012. aastal läbi uuringu, mille eesmärk oli kindlaks teha:

- Milliseid hindamisinstrumente Eesti koolipsühholoogid kõige enam kasutavad?
- Milliste hindamisinstrumentide järgi tuntakse kõige suuremat vajadust?
- Milline on Eesti õppe- ja teadusasutuste valmisolek testide väljatöötamiseks?

Samuti oli eesmärgiks leida kontakte teistest riikidest ja kirjeldada:

- Kuidas on korraldatud testide omandamine, arendamine ja kasutamine välisriikides?
- Millised on teiste riikide prioriteetsed testimisvaldkonnad?
- Kui palju ja milliseid teste ostetakse sisse?
- Kas testidel on olemas normid?
- Mis valdkonna teste koostatakse ise?
- Kas koolipsühholoogid testivad ise või kasutavad testimiskeskuste vms asutuste teenuseid?

Eesti õppe- ja teadusasutuste käest testide loomise valmisoleku küsimine ei pruugi olla mõistlik, sest valmisolek seda tööd teha on ilmselt kõigil olemas ja peamine küsimus võib seisneda töö maksumuses ja mahus. Seepärast on uuringu raames küsitud mõnedest testide loomisega seotud asutustest pigem eelinfot, mis võimaldaks Haridus- ja Teadusministeeriumi töötajatel kulutada planeerida ja vajalikku konkurssi ette valmistada. Uuringu tulemused ei asenda riigihanke läbiviimist.

METOODIKA JA VALIM

Koolipsühholoogidelt vajalike andmete kogumiseks koostati küsimustik (vt lisa 1). Küsimustiku koostas Jaana Sepp (MA organisatsioonikäitumises) konsultantide Triin Kahre (Eesti Koolipsühholoogide Ühing), Kadri Järv-Mändoja (Eesti Koolipsühholoogide Ühing), Triin Hannusti (TÜ psühholoogia instituut; Eesti Koolipsühholoogide Ühing) ja Kätlin Konstabeli (TÜ psühholoogia instituut, Eesti Rakenduspsühholoogia Keskus) abiga.

Küsimustiku sisestas elektroonilisse küsitluskeskkonda eFormular Jaana Sepp TÜ haridusuuringute ja õppekavakeskuse töötajate abiga. Triin Kahre ja Kätlin Konstabel osalesid konsultandina projekti kõigis etappides.

Enne küsimustiku lingi saatmist sihtrühmale viidi läbi pilootuuring, mille abil parandati küsimuste sõnastuse arusaadavust ja vastavust püstitatud eesmärkidele. Pilootuuringus osalesid Eesti Koolipsühholoogide Ühingu liikmed, Tartu Ülikooli sotsiaal- ja haridusteaduskonna psühholoogia instituudi õppejõud ning Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse töötajad.

Valimisse sooviti kaasata kõik Eestis töötavad koolipsühholoogid. Andmed nende kohta saadi Eesti Koolipsühholoogide Ühingult, koolide veebilehtedelt ja piirkondlikest õppenõustamiskeskusest. Kokku kanti valimisse 264 koolipsühholoogi, kellele saadeti kaaskiri ja link küsimustiku juurde.

Uuringut tutvustati ja selgitati Tartu koolipsühholoogide ainesektsiooni liikmetele 23. aprillil 2012 ja teistele koolipsühholoogidele 4. mail 2012 Eesti Koolipsühholoogide Ühingu üldkoosolekul. Küsitlus viidi läbi ajavahemikul 23.04.–20.06.2012 elektroonilises küsitluskeskkonnas eFormular (vt <http://www.eformular.com/>). Ankeet koos kaaskirjaga edastati osalejatele meili teel personaalselt. Kaaskirjas tutvustati uuringu eesmärke ning paluti ankeet täita seitsme päeva jooksul. Seitsmendal päeval saadeti meeldetuletus, milles rõhutati uuringu tähtsust koolipsühholoogide jaoks ning paluti uuesti küsimustik täita. Meeldetuletusi saadeti kokku kolmel korral. Seejärel võeti osalejatega ühendust telefoni teel. Enamik telefoni teel vastanutest täitis küsimustiku elektrooniliselt, nelja vene keelt emakeelena kõnelenud vastanuga täideti küsimustik intervjuu vormis, küsitluse läbiviija Jaana Sepp aitas küsimusi vene keelde tõlkida.

Valimi ja kirjad koostas ning vastused koondas Jaana Sepp. eFormulari kaudu laekunud andmeid töödeldi ja analüüsiti programmidega MS Excel, STATISTICA ja Statview. Andmeanalüüsi tegi TÜ haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse juhataja Margus Tõnissaar. Konsultandid Triin Kahre ja Kätlin Konstabel aitasid vabas vormis esitatud küsimustele antud erineva kirja-pildiga testinimede vastuste põhjal identifitseerida testide õiged nimed ja nende autorid, et tuvastada vastuste hulgast ühesugused testid. Testide identifitseerimiseks kasutati interneti otsingumootorit Google, „Koolipsühholoogi testikäsiraamatut“ (1994) ja Sotsiaalministeeriumi poolt 1999. aastal välja antud materjali (Kõrgesaar jt, 1999), mis sisaldab Eestis kasutatud testide nimekirja (viimane ei anna ülevaadet kirjeldatud testide kasutamise määra kohta).

Lisaks kasutatavate testide loetlemisele paluti koolipsühholoogidel muuhulgas kirjeldada nende testide kasutamise lubatud vanusepiirid, kuid paljud vastanud kasutasid vanuse asemel kooliklassi, kooliastet ja teisi määratlusi. Andmete ühtlustamiseks teisendati need võimaluse korral põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning haridus- ja teadusministri 25. septembri 2010. aasta määruse „Õpilase kooli vastuvõtmise üldised tingimused ja kord ning koolist väljaarvamise kord“ alusel vanusteks vastavalt järgnevale skeemile:

Klass	Vanus aastates	Kooliaste		
	0–3		Beebi ja väikelaps	
	3–6		Koolieelik	
1	7–8	I	Põhikool	Algkool
2	8–9	I		
3	9–10	I		
4	10–11	II		
5	11–12	II		
6	12–13	II		
7	13–14	III		
8	14–15	III		
9	15–16	III	Gümnaasium	
10	16–17	IV		
11	17–18	IV		
12	18–19	IV		

Kutse uuringus osaleda saadeti kõigile eespool kirjeldatud allikatest leitud 264 koolipsühholoogile. Tagasiside saabus ühtekokku 166 inimeselt, kellest 21 teatas, et ei tööta enam koolipsühholoogi ametikohal. Seega oli potentsiaalne koolipsühholoogide arv uurimuse ajal **243**. Neist omakorda neli teatas, et ei ole huvitatud uuringus osalemisest, ning veel üks täpsustas, et ei soovi uuringus osaleda, kuna edastatud küsimustik ei meeldi talle. Tagasi saadi 140 küsimustikku, millest kolm olid tühjad. Kokku õnnestus uuringu raames saada 137 täidetud küsimustikku, st küsimustikule vastanute osakaal kõigist valimisse kutsutud koolipsühholoogidest oli **56%**. Uuringus osalenute keskmine vanus on 42,6; noorim osalenu oli 23- ja vanim 63aastane. Neli vastanut jättis oma vanuse märkimata.

Kõige enam koolipsühholooge on tööl põhikool-gümnaasiumis (72) ja õppenõustamiskeskuses (29, vt tabel 1). 27 koolipsühholoogi (16%) vastustest võis välja lugeda, et nad töötavad mitmes haridusasutuses, mõni teenindab oma sõnade kohaselt isegi kogu maakonna koole. Lisaks tabelis esitatud asutustele nimetati töökohtadena veel asenduskodu, turvakeskust, valla psühholoogi, tervisedendaja ametikohta, perekeskust. Küsitluse ajal olid ajutiselt töötud neli uuringus osalenut.

Tabel 1. Koolipsühholoogide jaotus töökohtade kaupa

Töökoht	Inimeste arv
Põhikool-gümnaasium	72
Õppenõustamiskeskus	29
Põhikool	22
Algkool ja lasteaed	15
Gümnaasium	11
Erivajadustega õpilaste kool	6
Ei tööta hetkel (nt lapsehoolduspuhkus)	4
Kutsekool	3

Kõrgkool	3
Täiskasvanute gümnaasium	2
Haigla	3
Kokku	170

Enamikul vastanutest (n=100 ehk 73%) puudub koolipsühholoogi kutse (vt tabel 2), kuid on vähemalt magistrikraad (n=73 ehk 53%, vt ka tabel 3 ja tabel 4). Bakalaureusekraad on 56 vastanul (41%), neist viis on lisanud, et õpivad hetkel magistriõppes.

Protsentuaalselt on kutsetunnistust omavaid koolipsühholooge tunnistust mitteomavatest veidi enam gümnaasiumites ja õppenõustamiskeskustes. Lasteaedades, algkoolides, põhikoolides ja põhikool-gümnaasiumides on kutsetunnistusega koolipsühholooge protsentuaalselt enam.

Tabel 2. Vastanud koolipsühholoogi kutsetasemete järgi

Koolipsühholoogi kutse	N	%
Puudub	100	73
Koolipsühholoog III	16	12
Koolipsühholoog IV	15	11
Koolipsühholoog V	6	4
Kokku	137	100

Tabel 3. Vastanute haridustase

Haridustase	N	%
Magistrikraad	73	53,3
Bakalaureusekraad	56	40,9
Rakenduskõrgharidus	2	1,5
Doktorikraad	3	2,2
Ei vastanud küsimusele	3	2,2

Tabel 4. Vastanute haridustase, täpsustatud

Haridustase, täpsustatud	N	%
Bakalaureusekraad (4 a)	31	22,6
Magistrikraad (3+2)	25	18,2
Magistrikraad (4+2)	16	11,7
Võrdsustatud magistrikraadiga	15	10,9
Bakalaureusekraad (5 a)	13	9,5
Bakalaureusekraad (3 a)	12	8,8
Magistrikraad (5+2)	10	7,3
Koolipsühholoogia kutsemagister	6	4,4
Doktorikraad	3	2,2
Rakenduskõrgharidus (4 a)	1	0,7
Magistrikraad (4+1)	1	0,7
Bakalaureusekraad omandamisel	1	0,7

psühholoogias

Rakenduskõrgharidus

1 0,7

psühholoogia

Ei vastanud küsimusele

2 1,5

Teiste riikide koolipsühholoogide tööpõhimõtete väljaselgitamiseks saadeti 21.06.2012 ja 01.10.2012 kaks samasisulist meili Euroopa riiklike psühholoogiaühingute föderatsiooni (*Euroopa Federation of National Psychology Associations*, EFPA) liikmetele (vt kirjade sisu lisa 2, kirja saanud riikide nimekiri tabel 5). Liikmete nimekiri saadi EFPA kodulehelt: <http://www.efpa.eu/members#memberdetail>.

Tabel 5. Küsitlusele kutsutud EFPA liikmete nimekiri ja kontaktandmed

RIIK	KONTAKT
Austria	glantschnig@boep.or.at
Belgia	bf@skynet.be
Bulgaaria	office@psychology-bg.org
Hispaania	secop@cop.es
Holland	info@psynip.nl
Horvaatia	hpd-cpa@net.hr
Iirimaa	info@psihq.ie
Island	sal@sal.is
Itaalia	aupi.it@aupi.it
Kreeka	vboukou@otenet.gr
Küpros	cypsa.contact@gmail.com
Leedu	lps@psichologusajunga.lt
Liechtenstein	c.becker@spc.li
Luksemburg	contact@slp.lu
Läti	latvianppa@yahoo.com
Malta	bernardcaruana@gmail.com
Norra	nfpfpost@psykologforeningen.no
Poola	ptp@psych.uw.edu.pl
Portugal	snp@snp.pt
Rootsi	orjan.salling@psykologforbundet.se
Prantsusmaa	siege@ffpp.net
San Marino	ordinepsicologirms@gmail.com
Saksamaa	federation@psychologie.de
Serbia	dpscnp@sezampro.rs
Slovakkia	tajomnik@komorapsychologov.sk
Sloveenia	psy@guest.arnes.si
Soome	tuomo.tikkanen@psyli.fi
Šveits	fsp@fsp.psychologie.ch
Türgi	bilgi@psikolog.org.tr
Tšehhi	upacr@upacr.cz

Taani	dp@dp.dk
Ungari	mpt@ppk.elte.hu
Venemaa	boris.velichkovsky@psy.msu.ru
Ühendkuningriik	mail@bps.org.uk

Kirjad küsimustega saadeti 34 erinevasse riiki, neile on siiani vastanud 8 riigi esindajad:

Belgia – Marianne Kant-Schaps, m.kant_schaps@yahoo.com

Holland – Margreet Versteeg, Schoolpsychologist and member of the section Schoolpsychology of NIP, Margreet.Versteeg@mondialcollege.nl

Läti – Anita Codere, anita_codere@hotmail.com

Luksemburg – Patrick Theisen, , <http://www.cpos.public.lu>, patrick.theisen@education.lu

Tšehhi – Jindřiska Kotrlova, Secretary General UPA CR, jindriskakotrlova@gmail.com

Soome - Tuomo Tikkanen, President Finnish Psychological Association, tuomo.tikkanen@psyli.fi

Inglismaa – Rachel Middleton, Rachel.Middleton@bps.org.uk

Saksamaa – Karsten Schaper, German Psychological Association, Karsten.Schaper@ssa-og.kv.bwl.de

On võimalik, et vastanuid tuleb veel juurde ja aruannet on võimalik täiendada: üks EFPA liikmetest vastas saadetud kirjale ka selle aruande kirjutamise ajal. Välisriikide koolipsühholoogidega suhtles Jaana Sepp. Aruande ingliskeelne kokkuvõte (*Summary*) saadetakse uuringus osalenud EFPA liikmetele.

Kirjeldamaks Eesti õppe- ja teadusasutuste valmisolekut teste koostada, suhtles Jaana Sepp Liisa Raudsepaga TRIPOD OÜ-st, Aleksander Pulveriga Tallinna Ülikooli psühholoogia osakonnast, Jüri Allikuga Tartu Ülikoolist ja Kätlin Konstabeliga Eesti Rakenduspsühholoogia Keskusest.

TULEMUSED

Koolipsühholoogide enimkasutatavad testid

Kõigist küsitletud koolipsühholoogidest (n=137) vastasid 104 ehk 76%, et nad kasutavad oma töös teste, ülejäänud 33 vastasid sellele küsimusele eitavalt. Kokku 107 koolipsühholoogi (78% kõigist vastanutest) esitasid kasutuses olevate testide kohta 466 kirjet ehk keskmiselt kasutab iga psühholoog 4,4 testi (min 1, max 16, mediaan 6, alumine kvartiil 4, ülemine kvartiil 8,8). Konsultantide abiga õnnestus identifitseerida 117 erinevat testi (vt tabel 6). Neist 56 ehk 48% jäid siiski konsultantidele tundmatuks (tabelis musta värvi testinimed). Erinevate testide tegelik arv ei ole teada, kuna erisuguste nimevormide taga võib peituda veel samu teste ning teisalt on tabelis esindatud ka testiliike (näiteks projektiivtestid), mis sisaldavad tõenäoliselt erinevaid teste. Kõige enam on koolipsühholoogide hulgas levinud kutsesobivuse

test, originaalpealkirjaga *General Aptitude Test* (n=37) ja Hollandi kutsesuundumuste test (n=37), neile järgnevad vaimsete võimete testid K-ABC (n=24), Raveni SPM (n=23) jt. 117 erineva testiga üritatakse kõige enam hinnata isiksust, seejärel vaimseid võimeid, emotsionaalseid probleeme ja sotsiaalseid oskusi (vt tabel 7).

Vastanud nimetasid ja kirjeldasid teste nende vajalikkuse järjekorras, alustades kõige vajalikumast testist. Iga psühholoogi poolt esitatud testide järjekorranumbrid keskmistati. Testide hulgas, mida kasutab vähemalt 10 psühholoogi, peetakse kõige vajalikumateks kutsesobivuse testi (2,2), millele järgnevad K-ABC, vaimsete võimete test 6.–9. klassile, Raveni lastetest (2,4) (vt tabel 6). Samast tabelist on näha, et kõige enam (vähemalt 10 psühholoogi poolt) nimetatud testidest kasutatakse kõige sagedamini WISC-i, Raveni teste, mõlemat mõtlemise ja mälu testi, vaimsete võimete testi 6.–9. klassile. Testide kasutamise sagedus korreleerus koolipsühholoogi vanuse ($r=0,12$, $p<0,05$, $n=404$) ja hinnanguga, kui oluliseks peab ta testide kasutamist koolipsühholoogi töös ($r=0,19$, $p<0,05$, $n=404$).

Vastanute käest küsiti, kas nende poolt loetletud testide puhul on litsentsi saamine vajalik, kas test on eesti keelde kohandatud ja kas eestikeelsed normid on olemas. Teste, mida nimetas vähemalt kaks inimest, oli kokku 50 ja see võimaldas võrrelda vastanute hinnanguid ühe ja sama testi kohta. „Jah“ ja „ei“ vastused nimetatud küsimustele kodeeriti vastavalt „+1“ ja „-1“, „ei tea“ väärtusega 0. Enamik vastustest, mis puudutasid teste, mida kasutab kaks või enam koolipsühholoogi, ei olnud sarnased ehk standardhälve oli üle nulli 74% vastuste puhul (n=37) küsimusele „kas testi kasutamisel on vajalik litsentsi olemasolu?“ ja 58% (n=29) küsimustele „Kas test on eesti keelde kohandatud?“ ja „Kas sellel testil on olemas normid?“. Eesti keelde kohandatud teste on statistiliselt oluliselt vähem kui neid, mis ei ole kohandatud või mille puhul seda ei teatud ($F(2;404)=4,64$, $p<0,05$). Enam vastasid testide eesti keelde kohandamise küsimusele jaatavalt need, kes oskasid nimetada ka autoreid ($F(1;391)=5,15$, $p<0,05$) või kellel oli koolipsühholoogi kutsetunnistus ($F(1;418)=21,42$, $p<0,05$). Need koolipsühholoogid olid ka statistiliselt oluliselt vanemad kui need, kes ei teadnud, kas nende kasutuses olevad testid on eesti keelde kohandatud ($F(2;403)=4,05$, $p<0,05$) ja nad on märkinud, et töötavad enamatel töökohtadel ($F(2;413)=3,13$, $p<0,05$). Norme omavate testide omanikud töötavad enamatel töökohtadel kui need, kelle testidel norme ei ole või kes nende olemasolu kohta ei tea ($F(2;416)=4,64$, $p<0,05$). Normidega testid hinnati keskmiselt vajalikumaks kui testid, mille puhul ei teatud, kas normid on olemas või mitte ($F(2;420)=7,44$, $p<0,05$).

117 testist 38-le on pakutud ka normide aastaarvu. Äratab tähelepanu, et mida enam inimesi on sellele küsimusele vastanud, seda enam normide aastaarve välja pakutakse. 14 testi puhul ehk 37% neist, mille kohta normide aastaarvu pakuti, on vastanutel mitu arvamust normide vanuse kohta. On võimalik, et ringluses on palju teste, millel ongi erineva vanusega normid.

Erinevusi esineb ka konsultantide arvamuse ja koolipsühholoogide vastuste vahel testitavate vanuserühma kohta. Ka koolipsühholoogide enda vastused sellele küsimusele on väga varieeruvad. Näiteks kasutavad mõned koolipsühholoogid 16PF küsimustikku alates 9 aasta vanustest lastest, teised alates 18. eluaastast. Tegelik lubatud vanus on 17. Samuti on suured

erinevused 6.–9. klassi vaimsete võimete testi vanuserühma määratlemisel (testi nimi võis olla teisel kujul, ilma viiteta testitavate vanusele): mõnede vastanute arvates võib seda kasutada juba alates 5. eluaastast. Võimete struktuuri testi vanuse alampiir on erinevate koolipsühholoogide arvates 9 ja 16 aastat. Samasuguseid näited võib tabelist leida ka testitavate vanuse ülempiiri kohta. On võimalik, et vastanud on lihtsalt kogemata vale numbri kirjutanud. Näiteks vastas enamik, et testi „Olematu loom“ ülempiiriks on 10–11 aastat, aga üks vastanu märkis ülempiiriks 19. Kainiku vaimsete võimete testi kohta on 16 inimest vastanud, et vanuse alampiir on 7, ülempiir 10–12, kuid üks inimene arvas, et test on vanuseastmele 11–18 aastat. Samuti esines paaril korral teste, mis olid sarnased (näiteks Raveni SPM ja CPM) ja vastanu oli kirjutanud ühe testi nime, kuid teise lubatud vanusepiirid (selliseid vastuseid esines siiski ainult paaril korral). Tabelisse on sellised testid kantud nime alusel. Võib olla tekitas vastuste erinevuse psühholoogide erinev arusaam põhikooliealiste laste vanusest ning mitu vastanut ehk arvas, et põhikool algab 5. klassist. Kodeerimisel on juhitud õigusaktidest, mille kohaselt põhikool algab 1. klassist.

Tabel 6. Koolipsühholoogide töös kasutatavad testid

Testi nimi	Testi autorid	Mille mõõtmiseks testi kasutatakse	Keda on nimetatud testi levitajana Eestis	Mitu inimest testi nimetas	Hinnang testi vajalikkusele	Hinnang, kui palju testi oma töös kasutatakse	Testi kasutatakse: miinimumvanus	Testi kasutatakse: maksimumvanus	Testi kasutamise lubatud vanus konsultantide arvates	Kas vastanute hinnangul on litsentsi saamine vajalik (mean+-STD)	Kas test on vastanute hinnangul eesti keelde kohandatud (mean+-STD)	Kas vastanute hinnangul on testil olemas normid (mean+-STD)	Mis aastast testi normid vastanute arvates pärinevad
Kutsesobivuse test ehk BET-test	<i>General Aptitude Test Battery</i> e. GATB, 1942–1947, USA. Saksamaal BET-testi nimega. Eestis tõlgitud ja kohandatud Saksa versiooni järgi Ennulo, Kivistiku, Kraningu, Põldma ja Sõerdi poolt	võimete struktuur	EKPÜ, karjäärikeskused; TÜ kirjastus, Tartu kutsehariduskeskus; TÜ	37	2,2±1,4	1,5±0,6	põhikool -16	18–19	15–19	0,1±0,8	1,0±0,0	1,0±0,0	1972; 1983; 1984; 1996; 1997; 2001; 2005; 2007; 2008

Hollandi kutse-suundumuste test (öeldakse ka Hollandi kutseelistuste test)	Holland, J., USA 1958. Eestis tõlgitud, adapteeritud 1981, 1983a, normid kogutud 80ndatel	Kutse-suundumused	Karjäärikeskus; Innove SA; koolipsühholoogide ja karjäärinõustajate ühing; EKPÜ; "Testid ja küsimustikud kutse- ja personalivalikuks", koostaja Ülle Suur; ülikool	37	3,5±2,0	1,8±1,2	14–18	18- täiskasvanu-iga	al. 15	-0,1±0,7	0,9±0,3	0,2±0,8	
<i>The Kaufman Assessment Battery for Children, K-ABC</i>	Kaufman, A.,S., Kaufman, N., L. 1983. Uus versioon K-ABC II 2004. Eestis adapteeritud ja normeeritud Männamaa poolt aastal 2000	vaimsed võimed	TÜ; Mairi Männamaa koolitused	24	2,4±2,1	2,0±1,2	2–7	10–13	originaal 2,5-12,5; K-ABC II 3-18	0,6±0,6	1,0±0,0	0,8±0,5	2000-2002; 2005
<i>Raven Standard Progressive Matrices, SPM</i>	Raven, J., C. 1938, Inglismaa. Eestisse toodud 1970, norme kogutud 70datel	vaimsed võimed	EKPÜ, kutsenõuandlate süsteem; "Koolipsühholoogi testikäsiraamat" 1994, koost. Juhan Sõerd	23	3,4±2,1	2,1±0,8	6–11	13–100	al. 6	0,0±0,9	0,8±0,5	0,9±0,2	70-ndad, 1990; 2002
Vaimsete võimete test 6.–9. klassile	koostanud Sõerd, J. 1973–1976	vaimsed võimed	koolipsühholoogid; PTUI; "Koolipsühholoogi testikäsiraamat" 1994, koost. Juhan Sõerd	22	2,4±2,1	2,1±1,1	5–12	13–17	12–15	-0,4±0,5	0,9±0,3	1,0±0,2	1973–1976; 1986; 1991; 1994
Mõtlemise ja mälu test 2.–4. klassile	koostanud Kikas, E., Kumari, V., Männamaa, M.	kognitiivsed protsessid	autorid; Kikas, E. TLÜ	20	2,5±2,4	2,1±1,2	7–8	10–11	8–10	0,0±0,8	0,9±0,5	1,0±0,0	2005

<i>Sixteen Personality Factor Questionnaire, (16PF)</i>	Cattell, R., B. 1949, USA. Eestisse jõudnud 1976–84, eesti keelde tõlgitud	isiksus	Karjäärikeskused; EKPÜ; ülikool	19	3,9±2,8	1,7±1,0	9–18	18–täiskasvanud	al. 17	0,0±0,9	0,8±0,4	0,8±0,5	2002
Kainiku vaimsete võimete test	adapt. Sõerd, J; Tamm, T. 1985; aluseks O.Tasola test, 1968 Soome	vaimsed võimed	J. Sõerd	17	2,7±2,2	1,7±0,7	7	10–11	7–10	-0,6±0,5	0,9±0,2	1,0±0,0	1971; 1978; 1986; 1990
<i>Raven's Coloured Progressive Matrices, CPM</i> (Raveni lastetest)	Raven, J., C. 1948 Inglismaa. Eestis 1970	vaimsed võimed	tutvuse kaudu; Audentes; kursusetöö; PTUI psühholoogialabor	16	2,4±1,3	2,2±0,9	3–8	6–12	5–11	0,1±0,4	0,5±0,7	0,9±0,5	70-ndad, 90-ndad
Mõtlemise ja mälu test 5.–7. klassile	koostanud Kikas, E., Kumari, V., Männamaa, M.	kognitiivsed protsessid	autorid; Kikas, E. TLÜ	16	2,9±2,5	2,2±1,3	11	14–15	11–13	0,0±0,8	0,9±0,5	1,0±0,0	2005; 2010; 2011
Kontrollitud joonistamise vaatlus, KJV (<i>Controlled Drawing Observation, CDO</i>)	Krogh, T. 1976, Taani. Tõlkinud E.Kikas 1998	koolivalmidus	Kogumik "Lapsest saab koolilaps", toim E. Kulderknup; Kikas, E.; Eesti Haridusministeerium; testiraamat, EKPÜ	14	3,5±1,6	1,2±0,5	3–6	7–8	6–7	-1,0±0,0	1,0±0,0	0,1±0,8	1998
Emotsionaalse Enesetunde Küsimustik (EEK-2)	Aluoja, A., Shlik J., Vasar, V., Luuk K., Leinsalu, M, 2002a	emotsionaalsed probleemid	käest-kätte; internetist; otse autoritelt, TÜ psühhiaatriakliinik	12	3,1±2,4	1,9±0,8	13–18	täiskasvanud	täiskasvanud	-0,6±0,5	1,0±0,0	0,7±0,4	1997; 2001; 2002
Wechsleri intelligentsuse skaala lastele (<i>Wechsler Intelligence Scale for</i>	Wechsler, D. Originaal 1949, WISC III 1991; WISC IV 2003. Eestis tõlgitud	vaimsed võimed	Venemaalt	10	2,8±2,6	2,4±1,1	5–7	11–16,5	6–16	0,4±0,7	0,0±0,7	0,9±0,3	1973; 2002; 2006; 2007

<i>Children, WISC=</i>													
<i>Merrell school social behavior scales, second edition</i> (Merelli sotsiaalse käitumise skaala)	Merrell, K. W. Eestis adapteerinud Saat, H ja Kikas, E 2008	sotsiaalne käitumine	Kikas, E.; Saat, H.; TLÜ; koolipsühholoogid; TLÜ	8	3,0±0,7	1,3±0,4	6–11	14–18	6–18	-0,4±0,4	1,0±0,0	1,0±0,0	2009; 2010
<i>Children's Personality Questionnaire, CPQ</i> (Cattelli laste test)	Cattell, R., B; Porter R, B, 1975 USA. Eesti keelde tõlgitud vene keelest	isiksus	Karjäärikeskus; TÜ; EKPÜ	7	4,6±2,6	1,8±0,8	lapsed, 10–11	12, kõik	8–12	0,2±0,7	1,0±0,0	1,0±0,0	
<i>Rotter Incomplete Sentences Blank, RISB</i> (Lõpetamata laused)	Rotter, J.B; Rafferty, J. 1950	isiksus		7	5,3±2,6	1,7±0,9	algkool–10	13–täiskasvanud	al. 7	-0,5±0,5	0,5±0,8	0,6±0,5	
<i>Eysenck Personality Questionnaire, EPQ</i> (Eysencki test ehk temperamendiküsimustik)	Eysenck & Eysenck, 1975	isiksus	Kogumik "Testid ja küsimustikud kutse- ja personalivalikuks"	6	2,8±1,8	2,0±1,0	12–16	18–99	al. 15	-0,3±0,5	0,5±0,5	0,0±0,8	
Õpilase isiksuseküsimustik (ÕP-IK)	Tripodi poolt koostatud	isiksus	Tripod	6	3,8±1,8	1,0±0,6	13–16	19	15–19	1,0±0,0	1,0±0,0	1,0±0,0	2008; 2010; 2011

<i>Eysenck Personality Inventory, EPI</i> (Eysencki test lastele)	Eysenck & Eysenck, 1964. Eesti keelde tõlgitud vene keele kaudu 70ndatel	isiksus		6	4,7±2,3	1,8±1,0	8–16	13–üle 16	8–15	- 0,25±0,4	0,8±0,4	0,8±0,4	
<i>The Lüscher Color Test</i> (Lüscheri värvustest)	Lüscher, M, 1947, Šveits. Eesti keelde tõlgitud 80ndatel	isiksus		5	1,4±0,5	3,2±0,7	4–7	16–täis- kasvanud	kõik	0,0±0,6	-0,2±0,4	0,2±0,7	
Õpilaste vaimse võimekuse skaala (ÕP-VVS)	Tripodi poolt koostatud	vaimsed võimed	Tripod	5	3,4±2,2	1,8±1,3	13–15	18–19	13–19	1,0±0,0	1,0±0,0	1,0±0,0	2008; 2010; 2011
<i>Cesarec-Marke Personality Scale, CMPS</i> (Cesarec-Marke isiksuseküsimus-tik)	Murray, 1964 Rootsi. Eestis adapteeritud ja normeeritud 90ndatel	isiksus	Harri Mägi; TLÜ	5	6,0±2,2	1,2±0,4	14–16	19–täis- kasvanud	al. 14	0,6±0,5	1,0±0,0	1,0±0,0	1988– 2001
<i>Yale Children's Inventory, YCI</i> (Yale'i küsimustik)	Shaywitz et al. 1986. Eesti keelde tõlgitud, norme pole	sõelumistest aktiivsus- ja tähelepanu probleemidega lastele	TÜ	5	7,0±3,0	1,4±0,8	6–7	11–13	6–12	-0,8±0,4	0,8±0,4	0,2±0,7	
<i>The Strengths and Difficulties Questionnaire, SDQ</i> (Tugevuste ja raskuste küsimustik)	Goodman, R. 1997. Eesti keelde tõlgitud ja adapteeritud	sõelumistest emotsionaalkäitumisprobleemide hindamiseks	sdqinfo.org	4	1,8±0,8	3,0±0,7	3–4	16–17	3–16	-0,8±0,4	1,0±0,0	-0,3 ±0,8	
<i>Beck Depression Inventory, BDI</i> (Becki depressiooniküsi	Beck, A., et al., 1961, USA. Eesti keelde tõlgitud	emotsionaalkäitumisprobleemid		4	4,8±1,8	2,0±1,4	al. 14		al. 13	0,0±0,7	0,75±0,4	0,8±0,4	1991

mustik)													
Olematu loom		vaimsed võimed; käitumisprobleemid; emotsionaalsed probleemid; sotsiaalsed oskused; enesekohased oskused; isiksus		4	6,3±4,6	2,5±0,9	7	10–19		0,0±0,0	0,0±0,0	-0,8±0,4	
<i>The Psychoeducational Profile-Revised, PEP-R</i>	Psychoeducational Profile Revised, Schopler, Reichler, Bashford et al., 1990; Eestis adapteerinud Häidkind, P. 2001a.	arenguhäired (autism)	TÜ haridusteaduskond	4	2,2±0,4	1,5±0,9	0–0,5	7	6 kuud–7 a.	-0,3±0,8	1,0±0,0	0,5±0,9	2000–2003
kooli rahutuse test	Philips	emotsionaalsed probleemid; ärevus		4	2,8±3,0	1,8±0,8	8–11	12–17		-0,5±0,5	-0,3±0,4	0,8±0,4	1995
Temperamendi ja karakteritest (TKT)	Marištšuk, V., L., Savitšev, V., I., Hilova, G., W.			3	3,3±1,3	2,0±0,0	15	18–29	al. 15	-0,3±0,5	1,0±0,0	1,0±0,0	80-ndad
<i>Kern's School Maturity Test</i> või <i>ka Kern's Drawing Test</i>	originaali autor Kern, A. 1970. Tšehhi versiooni autor Jirasek, J.	koolivalmidus		3	3,7±2,5	1,0±0,0	6–7	7–8	al. 6	0,0±0,0	0,0±0,0	0,7±0,5	

(Kooliküpsuse test)													
Luria mälu test	Luria, A.	kognitiivsed protsessid	Kreegipuu, M.	3	5,7±2,1	2,0±0,8	7	10	al. 7	-0,3±0,5	0,3±0,5	0,7±0,5	
Õppimise motivatsioon	Ginzburg, C.	õpimotivatsioon		3	5,7±1,7	1,7±0,5	7–11	9–16		-0,3±0,5	0,7±0,5	1,0±0,0	2004
Peresuhete test		käitumisprobleemid; emotsionaalsed probleemid; sotsiaalsed oskused; enesekohased oskused; õpimotivatsioon; vaimsed võimed; isiksus	Montonen, R.	3	6,3±5,0	2,0±0,8	7	18		-0,7±0,5	0,7±0,5	0,3±0,5	
Projektiivtestid		vaimsed võimed; käitumisprobleemid; emotsionaalsed probleemid; sotsiaalsed oskused; enesekohased oskused; kooliküpsus; õpiraskused	Ratnik, M.	3	6,3±5,6	3,7±1,2	kõik	kõik		-0,7±0,5	0,3±0,5	0,3±0,5	

Koolitõrke- ja õpimotivatsiooni küsimustik	koostanud Pruulmann, K. 2006, Eesti	koolitõrge	Pruulmann, K.	3	8,3±3,3	1,7±0,5	põhikool–11	16	11–15	-0,7±0,5	1,0±0,0	1,0±0,0	2007
<i>The House-Tree-Person, H-T-P</i> (Maja, puu, inimese joonistamine)	Buck, J. 1948 USA	isiksus		3	7,0±3,6	2,3±0,9	7	11–19	al. 3	0,0±0,0	0,0±0,0	-0,3±0,5	
Individuaalne tüpoloogiline laste küsimustik	Sobtšik, L.	emotsionaalsed probleemid; isiksus		2	1,5±0,5	3,5±0,5	10	15		0,0±0,0	-0,5±0,5	0,5±0,5	2003
Tuluz Pjeroni test –Tähelepanu areng		vaimsed võimed		2	1,5±0,5	1,5±0,5	6–7	15–täiskasvanud		0,0±1,0	-0,5±0,5	1,0±0,0	2002
<i>Buss-Durkee Hostility Inventory</i>	Buss & Durkee, 1957. eesti keelde tõlgitud vene keele kaudu 90ndatel	emotsionaalkäitumisprobleemid	Ada Kiipus, Keili Kollamaa	2	2,5±0,5	1,5±0,5	12–13	19	al. 14	0,0±0,0	0,5±0,5	1,0±0,0	2012
<i>The Children`s Depression Inventory, CDI</i> (Laste depressiooni-küsimustik)	Kovacs, M. 1992. Eestis tõlgitud ja kohandatud L. Mehilase ja A.Susi poolt 1994. Norme pole	emotsionaalkäitumisprobleemid		2	3,5±0,5	2,5±0,5	7	15–17	7–17	0,5±0,5	1,0±0,0	0,0±1,0	
Enesehinnangu skaala	Bachman and O'Malley (1977), välja töötatud Rosenbergi skaala järgi	enesehinnang; isiksus	käest-kätte; internetist; otse autoritelt, TÜ psühhiaatriakliinik	2	4,5±0,5	1,5±0,5	7	19		-0,5±0,5	0,5±0,5	0,0±1,0	2006
<i>High School Personality Questionnaire, HSPQ</i> (Cattelli test noorukitele)	Cattell, R., B., 1958 USA. Eesti keelde tõlgitud vene keelest	isiksus	TÜ	2	5,5±1,5	0,0±0,0			12–18	1,0±0,0	1,0±0,0	0,0±0,0	

<i>The Achenbach Child Behavior Checklist, CBCL</i> (Achenbachi küsimustik)	Achenbach, T; Edelbrock, C 1983, USA. Eesti keelde tõlgitud 1996	emotsionaal-käitumisprobleemid	kutsemagistriõpingute käigus	2	5,5±1,5	1,5±0,5	põhikool-teismeiga	põhikool – teismeiga	6–18	0,0±0,0	1,0±0,0	0,0±0,0	
Töölase suundumise küsimustik ÕP-TASK	Tripodi koostatud	kutse-suundumused	TRIPOD	2	5,5±1,5	0,5±0,5	13–14	19–täiskasvanud	al. 15	1,0±0,0	1,0±0,0	1,0±0,0	2010
Kraepelini liitmistest	Kraepelin, E., 1886. Tõlgitud ja Eestisse toodud 60ndatel	kognitiivsed protsessid	Kreegipuu, M.	2	6,5±2,5	2,5±0,5	alates 7		al. 7	-0,5±0,5	0,5±0,5	0,5±0,5	
<i>Intelligenz-Struktur-Test, IST</i> (Võimete struktuuri test)	Amthauer, R. 1953, Saksamaa (Eestis 70–80ndatel tõlgitud ja kohandatud, isegi kogutud veidi norme	vaimsed võimed		2	7,5±2,5	1,0±0,0	9–16	18–19	al. 12	-0,5±0,5	0,5±0,5	1,0±0,0	2002
Elustiili küsimustik		sotsiaalsed oskused; enesekohased oskused; isiksus		2	4,0±0,0	1,0±0,0	al. 16			-0,5±0,5	0,5±0,5	0,0±0,0	
Hirmukuse-küsimustik	Kondaš, Venemaa. Tõlgitud vene keelest. Normeeritud 80-ndatel	käitumisprobleemid; emotsionaalsed probleemid; sotsiaalsed oskused; enesekohased oskused	testivihik	2	4,0±2,0	1,0±0,0	põhikool–12	14–16	al. 15	-1,0±0,0	1,0±0,0	1,0±0,0	

Üldandekuse test, ÜA	Calwert, Smith, Inglismaa, 1951. Eestisse toodud 70ndatel, kunagi ka kogutud norme	vaimsed võimed		2	6,6±0,8	1,0±0,0	15	18	al. 14	-1,0±0,0	0,0±1,0	1,0±0,0	1980
Korrektuurtestid		vaimsed võimed		2	9,0±2,0	3,0±0,0	7	11		-0,5±0,5	0,5±0,5	0,5±0,5	
Dorki				1	1,0								
Küsimustikud pildid		emotsionaalsed probleemid; sotsiaalsed oskused; õpimotivatsioon; isiksus		1	1,0	3,0	3	19		1,0	1,0	1,0	
Tammel				1	1,0								
Tripodi test		kutsealane sobivus; vaimsed võimed; isiksus	Tripod	1	1,0	1,0	13	19		1,0	1,0	1,0	
Wechsler Intelligence Scale for Children, WISC-III	Wechsler, D. Originaal 1949, WISC III 1991; WISC IV 2003. Eestis tõlgitud	vaimsed võimed		1	1,0	2,0	6	16	6–16	1,0	1,0	1,0	
Wechsleri Adult Intelligence Scale, WAIS-III	Wechsler, D. originaal 1955. WAIS III 1997, WAIS IV 2008. Eestis tõlgitud, adapteeritud, normidega. Võimalik koolitusel	vaimsed võimed	Tõlkinud ja kohandanud Maie Kreegipuu ja Kristo Burk, väljaandja kirjastus Tänapäev, koolitus kutsega kliinilistele psühholoogidele toimus okt–dets	1	1,0	2,0	16	täiskasvanud	al. 16	1,0	1,0	1,0	

	käia ja test osta		2011										
Viiefaktorilisel isiksusetoorial põhinev test		isiksus		1	1,0	2,0	al. 10			-1,0	1,0	1,0	2011
Õppeprobleemide prognoos ja profülaktika	Jasjukova, P. A.	sotsiaalsed oskused; kooliküpsus; õpiraskused		1	1,0	2,0	9	12		1,0	0,0	1,0	1992
Iseloomuomadused	Šmišek			1	10,0	1,0				-1,0	0,0	-1,0	
MAD-küsitlus (lapse enesehindamise küsimustik)		emotsionaalsed probleemid		1	11,0	1,0	7	11		0,0	0,0	0,0	
Originaalne mõtlemine (verbaalne ja graafiline)	Jasjukova, P. A.	vaimsed võimed		1	11,0	1,0	12	26		-1,0	0,0	1,0	2002
Sotsiaalse toetuse küsimustik		Emotsionaalsed probleemid	TÜ	1	11,0	1,0	7	20		-1,0	1,0	1,0	
Münsterbergi meetoodika		kooliküpsus; õpiraskused		1	12,0	2,0				0,0	0,0	0,0	
Sotsiaalse inkompetentsuse test		sotsiaalne käitumine, suhted		1	13,0	1,0				0,0	1,0	1,0	

Hand-test		vaimsed võimed; käitumisprobleemid; emotsionaalsed probleemid; sotsiaalsed oskused; enesekohased oskused; õpimotivatsioon; isiksus		1	14,0	2,0				0,0	0,0	0,0	
DDO-küsitlus		õpimotivatsioon; isiksus		1	15,0	1,0				0,0	0,0	0,0	
Varsti kooli		kooliküpsus	Kripta OÜ raamatukauplus	1	15,0	2,0	koolieelikud	koolieelikud		-1,0	-1,0	-1,0	
ART-test		käitumisprobleemid; emotsionaalsed probleemid; sotsiaalsed oskused; isiksus		1	2,0	3,0				0,0	0,0	0,0	
DiSC		Käitumistüübid	Inscape OÜ	1	2,0	2,0	15	19		1,0	0,0	1,0	
Isiksuseomaduste küsimustik IK-15	Tripodi koostatud	isiksus	Tripod	1	2,0	3,0	al. 17		15–19	-1,0	1,0	1,0	
Leonhardi küsimustik		isiksus		1	2,0	3,0				0,0	0,0	0,0	
<i>Sense of Coherence Scale, SOC-13</i>		Tunnetatud sidusus	autor	1	2,0	1,0	teismelised, täiskasvanud	teismelised, täiskasvanud		-1,0	1,0	-1,0	

(tunnetatud sidususe skaala)													
Sotsiomeetriline test	Moreno, J.	sotsiaalne käitumine, suhted		1	2,0		kõik	kõik	kõik	-1,0	0,0	0,0	
Vaimsete võimete minitest		vaimsed võimed	TÜ Kirjastuse välja antud õpik "Psühholoogia gümnaasiumile", 2002	1	2,0	1,0	17	19		-1,0	1,0	1,0	
Vaimsete võimete test		vaimsed võimed		1	2,0	4,0	4	14		-1,0	-1,0	0,0	
<i>Autism Spectrum Screening Questionnaire, ASSQ</i> (Autismispektri-häirete küsimustik)	Ehlers; Gillberg, 1993	pervasiivsed jooned käitumises, sõelumistest	Tartu Ülikool	1	3,0	1,0			7–16	-1,0	1,0	0,0	
<i>Conners' Rating Scales</i> (Connersi käitumisskaalad)	Conners, C., K. 1997. Eestis tegeldi selle adapteerimisega ühe bakalaureuse-töö raames	emotsionaal-käitumisprobleemid	õpingute käigus	1	3,0	2,0	teismelised	teismelised	3–17		1,0		
<i>Eating Disorders Inventory, EDI</i> (söömishäirete küsimustik)	Garner, D.M. et al., 1984 (esmane versioon). EDI-2 1991a, EDI-3 2004	söömishäired	ise kohandatud uurimuse käigus	1	3,0	1,0	al. 14		al. 12	-1,0	1,0		
Eneseregulatsiooni küsimustik (ER-küsimustik)	Rogers; Dymond, USA. Eestisse toodud 80datel vene keelest, norme pole	kohanemine		1	3,0	2,0	teismelised	teismelised	13–15	0,0	1,0	1,0	

IQ–test	Eysenk, H.J.	vaimsed võimed		1	3,0	4,0	12	16		0,0	0,0	0,0	
Koolielu kaart				1	3,0	3,0				0,0	0,0	0,0	
Lichko isiksuse-test		isiksus		1	3,0	3,0				0,0	0,0	0,0	
Loomade kool	Gaidar, K., Vjunova, M. "Школа зверей" (авторы методики Гайдар К.М., Вьюнова М.И)	emotsionaalsed probleemid; sotsiaalsed oskused; kooliküpsus; õpimotivatsioon		1	3,0	1,0	7	9		0,0	0,0	-1,0	
Tunne Iseennast	Saksakulm, E. ja Saksakulm, T.		Ellervo ja Tiit Saksakulm	1	3,0	2,0	noorukiiga			-1,0	0,0	0,0	
Wartegg Drawing Completion Test (Wartegg'i test)	Wartegg, E. 1939, Saksamaa-Austria	isiksus		1	3,0	2,0				0,0	0,0	0,0	
Bender Gestalt Test (Benderi gestalttest)	Bender, 1938, USA	Visual-motoorne koordinaatsioon		1	4,0	1,0	6	13	al. 4	-1,0	0,0	1,0	2002
Buss-Perry Aggression Questionnaire, AGQ (Agressiivsuse mõõtmise test)	Buss & Perry, 1992, USA	emotsionaalkäitumisprobleemid		1	4,0	2,0	kõik	kõik		0,0	0,0	0,0	
Children Apperception Test, CAT	Bellak, L., Bellak, S. 1949 USA	isiksus		1	4,0	1,0	3	10	3–10	0,0	0,0	1,0	
Huvide kaart		sotsiaalsed oskused;		1	4,0	2,0	15	19		-1,0	0,0	-1,0	

		õpimotivat- sioon											
KELLY-98	G. KELLY, adapteeritud S- Peterburis, "Imaton", 2011			1	4,0	5,0	al. 12			1,0	-1,0		
Temperamendi- tüübi test				1	4,0	3,0				0,0	0,0	0,0	
WHO-5	Bech, P.	heaolu; koolikliima	eestindajad: Sisask, Värnik, Kõlves jt	1	4,0	1,0	al. 14			-1,0	1,0	1,0	2008
<i>Burdon Attention Test (Burdoni tähelepanutest)</i>	<i>Burdon</i>	tähelepanu		1	5,0	1,0	7	14		0,0	0,0	1,0	
D-küsimustik		emotsionaal- sed probleemid		1	5,0	5,0	8	16		-1,0	1,0	0,0	
<i>Draw a Person Test (Test „Joonista inimest“)</i>	<i>Machover, K., 1949</i>	emotsionaal- sed probleemid		1	5,0	2,0	5	7		-1,0	0,0	0,0	
Kogumise testid koolis psühholoogia		vaimsed võimed; käitumisprob- leemid; emotsionaal- sed probleemid; sotsiaalsed oskused; enesekohased oskused; kooliküpsus; õpiraskused;		1	5,0	1,0	6	13		0,0	0,0	0,0	

		õpimotivat- sioon; isiksus											
Koolilaste koostöövalmi- duse test		sotsiaalsed oskused		1	5,0	3,0	10	19		0,0	0,0	0,0	
Minimaalse aju düsfunksiooni test	Sankt-Peterburi Ülikooli "Imaton" õppejõud			1	5,0	5,0	5	14		1,0	-1,0	1,0	2010
<i>Rosenberg Self- Esteem Scale, RSES</i> (Rosenbergi enesehinnangu skaala)	Rosenberg, M. 1965 USA	isiksus, enesehinnang	Tartu Ülikool psühholoogia osakond	1	5,0	1,0	al. 12			0,0	1,0	0,0	
Schulte tabelid	Schulte 1959/64. Eestis tõlgitud	tähelepanu	Kreegipuu, M.	1	5,0	1,0	al. 7		al. 7	-1,0	1,0	1,0	
<i>The Kinetic Family Drawing, KFD</i> (Kineetiline perekonna joonistus)	Burns & Kaufman, 1970. Tõlgitud eesti keelde	peresuhted		1	5,0	4,0	al. 3		al. 3	-1,0	0,0	1,0	

Andeka lapse omaduste hinnanguline test (www.teaduskool.ut.ee/528, checklist)		isiksus	www.teaduskool.ut.ee/andekus	1	6,0	1,0	3	12		0,0	1,0	1,0	2009
Eluga rahulolu test	E. Diener	eluga rahulolu		1	6,0	1,0	al. 12			-1,0	1,0	0,0	
Eriala valiku maatriks		isiksus		1	6,0	2,0	15	19		0,0	0,0	0,0	
Figuuri-tehnika (The Silhouette Technique)	Stunkard, A., Sorenson, T., & Schulsinger, F.(1983). Silueti-tehnika on välja töötatud ka lastele (Tiggemann & Pennington, 1990)	kehaga rahulolu		1	6,0	1,0	al. 14			-1,0	1,0		
Sotsiaalse käitumise küsimustik (SK-küsimustik)	originaal Saksamaal "Verfahren zur Selbstbeurteilung des sozialen Verhaltens"	sotsiaalne käitumine, suhted		1	6,0	2,0	12	13	11–14	0,0	1,0	1,0	
Taju kiirus ja täpsus		vaimsed võimed		1	6,0	3,0				-1,0	1,0	1,0	
Miam	Luschihiina, I.	mõtlemine		1	7,0	1,0				0,0	0,0	1,0	
Multiintelligentsuse küsimustik		vaimsed võimed; sotsiaalsed oskused		1	7,0		15	18		-1,0	-1,0	-1,0	
NESCA		isiksus		1	7,0	3,0	13	16		-1,0	1,0	1,0	2000-ndad

<i>State-Trait Anxiety Inventory, STAI</i> (Spielbergeri seisundi- ja püsiärevuse-skaala)	Spielberger et al., 1970	ärevus		1	7,0	1,0	al. 14		al. 14	-1,0	1,0	1,0	
VB-MAPP	Mark L. Sundberg	keelteoskuse areng autismihäirega lapsele	mina	1	7,0	1,0	0	täis-kasvanud		-1,0	0,0	1,0	2008
Kes ma olen ehk Harward		isiksus		1	8,0	1,0	al. 14			-1,0	1,0	-1,0	
Lihtsad analoogid		kooliküpsus; õpiraskused		1	8,0	3,0				0,0	0,0	0,0	
<i>The Torrance Tests of Creative Thinking, TTCT</i> (Torrance'i loova mõtlemise test)	Torrance, E.P. 50ndad USA.	loov mõtlemine		1	8,0	1,0	kõik	kõik	al. 7	0,0	1,0	1,0	
Keerulised analoogid		kooliküpsus; õpiraskused		1	9,0	2,0				0,0	0,0	0,0	
Küsimustik vanemad		Lapse areng		1	9,0	2,0				0,0	0,0	-1,0	

* Testid on tabelis sorteeritud inimeste hulga järgi, kes testi nimetas. Siniseks on värvitud konsultantide (Triin Kahre, Kätlin Konstabel) poolt ühtlustatud testide nimed, autorid, funktsioon ja testitavate vanus. Informatsioon, mida konsultantidel kontrollida ei õnnestunud, on tabelis originaalkujul ja musta värvi. Näiteks kirje „Kogumise testid koolis psühholoogia“ on kirjutanud ilmselt inimene, kelle emakeel ei ole eesti keel. Tõenäoliselt on tegemist koolipsühholoogia testikäsiraamatuga, aga kuna kindel olla ei saa, on nime kuju jäetud muutmata.

„Keda nimetatakse testi levitajana Eestis“: lühendid: EKPÜ – Eesti Koolipsühholoogide Ühing; TÜ – Tartu Ülikool; PTUI – Eesti Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituut.

„Hinnang testi vajalikkusele“: vastanutel paluti teste nimetada vajalikkuse järjekorras ehk mida väiksem on number, seda vajalikumaks testi peeti (min 1, max 15).

„Hinnang, kui palju testi oma töös kasutatakse“ on teisendatud järgmise skaala alusel: 0 – mitte kunagi, 1 – harva, 2 – peaaegu iga kuu, 3 – peaaegu iga nädal, 4 – üle ühe korra nädalas, 5 – peaaegu iga päev

„Kas vastanute hinnangul on litsentsi saamine vajalik (mean+-STD)“, „Kas test on vastanute hinnangul eesti keelde kohandatud (mean+-STD)“, „Kas vastanute hinnangul on testil olemas normid (mean+-STD)“ on kodeeritud järgmiselt: -1 – ei, 0 – ei tea, 1 – jah. Mean = keskmine, STD = standardhälve.

Tabel 7. Koolipsühholoogide kasutuses olevate testide mõõtmisvaldkonnad

Testimise valdkonnad	N
Isiksus	35
Vaimsed võimed	25
Emotsionaalsed probleemid	16
Sotsiaalsed oskused	14
Kooliküpsus	8
Õpimotivatsioon	8
Käitumisprobleemid	7
Emotsionaal-käitumisprobleemid	6
Enesekohased oskused	6
Õpiraskused	6
Kognitiivsed protsessid	4
Sotsiaalne käitumine, suhted	4
Koolivalmidus	2
Kutsesuundumused	2
Tähelepanu	2
Ärevus	2
Arenguhäired (autism)	1
Eluga rahulolu	1
Enesehinnang	1
Heaolu	1
Keelteoskuse areng autismihäirega lapsel	1
Kehaga rahulolu	1
Kohanemine	1
Koolikliima	1
Koolitõrge	1
Kutsealane sobivus	1
Käitumistüübid	1
Lapse areng	1
Loov mõtlemine	1
Mõtlemine	1
Peresuhted	1
Pervasiivsed jooned käitumises, Sõelumistest	1
Sõelumistest aktiivsus- ja tähelepanuprobleemidega lastele	1
Sõelumistest emotsionaal-käitumisprobleemide hindamiseks	1
Sotsiaalsed suhted ja võrgustik	1
Söömishäired	1
Tunnetatud sidusus	1
Tähelepanuga seotud õpiraskused	1
Visuaalmotoorne koordineatsioon	1
Võimete struktuur	1
Kokku	171

* n – testide kohta antud nende funktsioonide arv

Tabelis 8 on kirjeldatud, kui palju osati üldse nimetada testi autoreid, levitajat, litsentsi olemasolu, eesti keelde kohandatust, normide olemasolu ja normeerimise aastat. Testide autoreid ei osatud nimetada 28% juhtudel, levitajat ei teatud 54% juhtudel, litsentsi vajalikkust 39% juhtudel, normide olemasolu 17% ja normeerimise aastat 45% juhtudel. Koolipsühholoogide vastustest lähtudes ei ole eesti keelde kohandatud 4% testidest ja normid puuduvad 9% testidest.

Tabel 8. Vastused testide autori, levitaja, litsentsi vajaduse, eesti keelde kohandamise, normide olemasolu ja normeerimise aasta kohta

N= 466 testikirjet	Ei tea		Ei		Jah	
	N	%	N	%	N	%
Teab testi autorit	130	28*			277	59
Teab testi levitajat Eestis	250	54*			165	35
Litsents on vajalik	181	39*	154	33	95	20
Test on eesti keelde kohandatud	88	19#*	17	4	315	68
Testil on normid	79	17#*	40	9	304	65
Teab testi normeerimise aastat	211	45#*			149	32

statistiliselt oluline erinevus tulbast „Ei“; * statistiliselt oluline erinevus tulbast „Jah“; $p < 0,05$

Küsimusele, kes on testi levitaja Eestis, anti vastus 167 testikirje kohta, neist kõige enam nimetati karjäärikeskusi, Tartu Ülikooli ja EKPÜ-d (vt tabel 9).

Tabel 9. Testide levitajad Eestis

Testide levitajad Eestis	N
Karjäärikeskus	20
Tartu Ülikool	20
EKPÜ	19
Tripod	15
Eve Kikas	10
Tallinna Ülikool	8
Mairi Männamaa	5
Vabalt kättesaadav, nt internet	5
Õpingute käigus	5
Autorite käest	4
Vastanu ise	4
Eesti Pedagoogika Teadusliku Uurimise instituut	3
Koolipsühholoogid	3

Maie Kreegipuu	3
Raamat „Koolipsühholoogi testikäsiraamat“, 1994, koost. Juhan Sõerd	3
Eesti Haridus- ja Teadusministeerium	2
Harri Mägi	2
Kutseharidusasutus	2
Karjäärikeskus	2
Raamat „Testid ja küsimustikud kutse- ja personalivalikuks“, koostaja Ülle Suur	2
Saat, H.	2
Kogumik „Lapsest saab koolilaps“, toim. E. Kulderknup	2
Ada Kiipus, Keili Kollamaa	1
Audentes	1
EKPÜ	1
Innove SA	1
Inscape OÜ	1
Koolituselt	1
Kripta OÜ raamatukauplus	1
Montonen, R.	1
Pruulmann, K.	1
Ratnik, M.	1
Sisask, Värnik, Kõlves jt	1
Sõerd, J.	1
Tartu Kutsehariduskeskus	1
Testiraamat	1
Testivihik	1
Tiit Saksakulm ja Ellervo	1
Tutvuse kaudu	1
TÜ kirjastus	1
Venemaalt	1
Õpik „Psühholoogia gümnaasiumile“, TÜ Kirjastus, 2002	1
Ülle Suur	1
Kokku	167

Võrreldes nendega, kes ei oska nimetada testi levitajat, töötavad need, kes oskavad testi levitajat nimetada, enam mitmel töökohal ($F(1;409)=3,91$, $p<0,05$), ütlevad enda poolt kirjeldatud testide kohta enam, et need on eesti keelde kohandatud ($F(1;396)=41,46$), neil on enam teste, millel on olemas normid ($F(1;399)=20,36$, $p<0,05$), kuid ütlevad ka enam, et nende testid vajavad litsentsi ($F(1;407)=10,71$). Kutsetunnistusega koolipsühholoogide käes on protsentuaalselt enam teste ($p<0,001$), mille puhul nad teavad testi levitajat Eestis (teavad $N=72$ ehk 53%, ei tea $N=65$ ehk 47%), samal ajal kui kutsetunnistuseteta psühholoogidel on enam neid teste, mille levitajat nad ei tea (teavad $n=93$ ehk 34%, ei tea $n=184$ ehk 66%).

Küsimusele, kust test õnnestus saada, vastati 409 testikirje kohta. Etteantud vastustest mainiti kõige enam koolitusi, seejärel kolleege ja ülikooli (vt tabel 10). Vastajal oli võimalik lisada muid allikaid, mille hulgas valdavalt täpsustati milliselt kolleegilt, interneti aadressilt või koolituselt test saadi. Täiendavalt nimetati karjäärikeskusi, töökohta, kust osteti testi kasutamiseks litsents, testi autoreid ja raamatuid.

Tabel 10. Testide allikad

Kust õnnestus test saada?	N
koolituselt	151
kolleegi käest	118
ülikoolist	105
ise ostsin	20
internetist	13
ise koostas	2
Kokku	409

Internetist või kolleegide käest testi saajad on oluliselt nooremad kui need, kes on testid ülikoolist saanud ($F(5;390)=7,05, p<0,05$). Nendel, kes on enam teste saanud ülikoolidest, on teste statistiliselt oluliselt rohkem kui nendel, kes saavad teste kolleegidelt või koolitustelt ($F(5;402)=5,61, p<0,05$). Internetist ja ülikoolist saadud teste aga kasutatakse sagedamini kui kolleegide käest või koolituselt saadud teste ($F(5;387)=3,26, p<0,05$). Need, kes on testid saanud koolitustelt, usuvad enam, et nende käes olevad testid vajavad litsentsi kui need, kes on testid leidnud internetist, saanud kolleegi käest või ülikoolist ($F(5;396)=9,26, p<0,05$). Võrreldes muude allikatega, ei teata internetist leitud testide puhul enam seda, kas normid on olemas ($F(5;391)=4,77, p<0,05$). Sarnane on olukord litsentsidega. Neid, kes ei tea, kas nende test vajab litsentsi, on kolleegi käest testi saanute hulgas rohkem (kolleegi käest 35%, koolituselt 29%, ülikoolist 27%). Nende hulgas, kes teavad, et litsents on vajalik, on statistiliselt oluliselt rohkem ($p<0,05$) neid, kes on testi saanud koolitustelt (63%), võrreldes nendega, kes on saanud ülikoolist (14%) või kolleegi käest (12%). Vastanute hulgas, kes teavad, et test on eesti keelde kohandatud ja sellel on olemas normid, on statistiliselt oluliselt enam neid, kes on testi saanud koolituselt, võrreldes nendega, kes on testi saanud ülikoolist ($p<0,05$). Need, kes ütlevad, et ei tea testi normide ja eesti keelde kohandamise kohta, on kõige enam teste omandanud ülikoolidest. Enam kui poolte koolituselt omandatud testide puhul teatakse testi levitajat ja nende hulk on statistiliselt oluliselt suurem kui testide puhul, mis on saadud ülikoolidest või kolleegi käest ($p<0,05$).

Koolipsühholoogide tööks olulised testimisvaldkonnad

Kõiki küsimustikus etteantud testimisvaldkondi peeti uurimuses osalenud koolipsühholoogide ($n=137$) poolt oluliseks (vt tabel 11). Peale kooliküpsuse väärtustati kõiki valdkondi kutsetunnistusega koolipsühholoogide hulgas kõrgemalt. Küsitud testimisvaldkonnad olid

eelistuse järjekorras õpiraskused, emotsionaalsed probleemid, vaimsed võimed, käitumisprobleemid, õpimotivatsioon, sotsiaalsed oskused, isiksus, kooliküpsus, enesekohased oskused. Koolipsühholoogid võisid lisaks etteantud testimistemadele lisada veel valdkondi, kus teste oleks vaja. Seda tegi 7% vastanutest. Täiendavate valdkondadena nimetati väärtusi ja hoiakuid, tähelepanu, mälu, enesehinnangut, valetamise tuvastamist, sõltuvushäirete ja depressiooni sõelumist, aktiivsus- ja tähelepanuhäire ning pervasiivsete joonte avaldumist sõeluvaid teste. Samuti tehti ettepanek, et testid võiksid olla vaatluspõhised, sest väikelaste (alla 5 eluaasta) puhul ei ole võimalik enesekohaste vastustega küsimustikke kasutada. Enamiku valdkondade puhul (õpiraskused, emotsionaalsed probleemid, vaimsed võimed, käitumisprobleemid, õpimotivatsioon ja enesekohased oskused) soovitakse teste eelkõige 7–16 aastaste laste jaoks, sotsiaalsete oskuste puhul mainiti kõige enam 7–11 aastaseid, isiksuse puhul 12–16 aastaseid, kooliküpsuse puhul 5–11 aastaseid. Ei ole teada, kas vanusegrupi nimetamist võis mõjutada see, millise vanusegrupiga koolipsühholoog ise kõige enam kokku puutub.

Tabel 11. Koolipsühholoogide tööks olulised testimisvaldkonnad

Testimisvaldkonnad	Nõustujate osakaal (%)	Osakaal kutsetunnistusega koolipsühholoogide hulgas (%)	Osakaal kutsetunnistuseteta koolipsühholoogide hulgas (%)
Õpiraskused	81	84	80
vanusele 2–4	4	8	3
vanusele 5–6	15	19	13
vanusele 7–11	73	73	73
vanusele 12–16	66	68	66
vanusele 17–20	13	11	14
vanusele 21–26	1	0	1
Emotsionaalsed probleemid	80	89	77
vanusele 2–4	9	11	8
vanusele 5–6	20	27	17
vanusele 7–11	64	70	61
vanusele 12–16	67	73	65
vanusele 17–20	31	46	25
vanusele 21–26	4	3	4
Vaimsed võimed	80	89	76
vanusele 2–4	10	16	8
vanusele 5–6	23	30	20
vanusele 7–11	69	76	66
vanusele 12–16	64	73	61
vanusele 17–20	27	32	25
vanusele 21–26	2	0	3
Käitumisprobleemid	78	86	75
vanusele 2–4	8	14	6
vanusele 5–6	22	32	18

vanusele 7–11	64	78	59
vanusele 12–16	67	76	64
vanusele 17–20	16	14	17
vanusele 21–26	3	0	4
Õpimotivatsioon	76	81	74
vanusele 2–4	1	3	1
vanusele 5–6	8	11	7
vanusele 7–11	55	57	55
vanusele 12–16	69	78	66
vanusele 17–20	24	22	25
vanusele 21–26	3	0	4
Sotsiaalsed oskused	74	78	72
vanusele 2–4	6	11	4
vanusele 5–6	22	32	18
vanusele 7–11	61	68	59
vanusele 12–16	48	46	49
vanusele 17–20	18	22	17
vanusele 21–26	4	0	6
Isiksus	69	73	68
vanusele 2–4	2	3	2
vanusele 5–6	9	11	9
vanusele 7–11	29	27	30
vanusele 12–16	54	51	55
vanusele 17–20	45	49	43
vanusele 21–26	7	5	8
Kooliküpsus	64	57	66
vanusele 2–4	1	3	0
vanusele 5–6	41	41	41
vanusele 7–11	42	38	43
vanusele 12–16	9	5	10
vanusele 17–20	5	3	6
vanusele 21–26	0	0	0
Enesekohased oskused	55	57	54
vanusele 2–4	7	8	6
vanusele 5–6	19	24	17
vanusele 7–11	47	49	46
vanusele 12–16	31	38	28
vanusele 17–20	11	11	11
vanusele 21–26	3	3	3
Muud valdkonnad	7	0	10

* Tabel on sorteeritud kõige enam tähtsustatud testimisvaldkondade järjekorras. Punaseks on värvitud 50 ja suurema osakaaluga toetuse saanud valdkonnad.

Koolipsühholoogide seas enim väärtustatud testid

Koolipsühholoogidel paluti nimetada ja/või loetleda maailmas tunnustatud või Eestis olemasolevaid teste, mis võiksid koolipsühholoogil kindlasti olemas olla. 137 koolipsühholoogist 62 ehk 45% soovitas konkreetseid teste või valdkondi, mida tema arvates oleks vajalik testida. Kõige enam nimetati Kaufman-ABC-d, WISC-i ja Raveni teste (vt tabel 12). Samu testinimesid võib leida erinevatel ridadel (näiteks WISC, Raveni testid). Kuna testide identifitseerimiseks ja kategoriseerimiseks oli selle küsimuse juures palju vähem informatsiooni (puudus autor, testi kasutatavuse vanusepiirid, funktsioon ja muu informatsioon), siis ei olnud võimalik neid andmeid ühtlustada viisil, nagu seda tehti koolipsühholoogide hulgas kasutatavate testidega. Hoolimata sellest võimaldab tabel näha, et konkreetsete soovitud testide hulgas on populaarsemad need, mis on ka juba laialt kasutuses.

Tabel 12. Vajalikud testid või testimisvaldkonnad, mida koolipsühholoogid nimetasid

Test	Mitu korda nimetati
Kaufman-ABC	18
WISC, Wechsler Intelligence Scale for Children	14
Raveni test (täpsustamata)	10
Achenbachi küsimustik (CBCL), (Child Behavior Checklist)	7
Kutsesobivuse test (BET) ehk GATB-test (General Aptitude Test)	7
Vaimsete võimete test (täpsustamata)	6
WISC IV, Wechsler Intelligence Scale for Children	5
Cattell täpsustamata	4
Hollandi kutsesuundumuste küsimustik	4
Emotsionaalse Enesetunde Küsimustik (EEK-2)	3
Laste depressiooniküsimustik (CDI, Child Depression Inventory)	3
Raveni lastetest (Raven Colour Progressive Matrices)	3
Wechsler (täpsustamata)	3
Cattell 16PF (Sixteen Personality Factor Questionnaire)	2
Eysenck Personality Inventory (EPI)	2
Home Situations Questionnaire (HSQ), (http://www2.massgeneral.org/schoolpsychiatry/checklists_table.asp)	2
Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI), (F. B. Berezin, M.P. Mirošnitsenko) (http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0005796702001869)	2
Vaimse võimekuse skaala ÕP-VVS (http://www.tripod.ee/teenused/testid-1/koolipsuhholoogile)	2
WISC III, Wechsler Intelligence Scale for Children	2
Depressiooniküsimustik (täpsustamata)	2
Kooliküpsuse test	2
Mõtlemise ja mälu test (täpsustamata)	2
Bassa-Darka (emotsioonid)	1
Becki depressiooniküsimustik (BDI), Beck Depression Inventory)	1

Behavior Assessment System for Children – Student Observation System (BASC) (http://www.pearsonassess.ca/haiweb/cultures/en-ca/Products/Product+Detail.htm?CS_ProductID=BASC-2&CS_Category=psychological-behaviour&CS_Catalog=TPC-CACatalog)	1
Behavior Summarized Evaluation (BSE) – käitumise hinnanguleht (http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02739610903237345)	1
Cattelli test lastele (CPQ)	1
Cattelli test noorukitele (HSPQ)	1
CMPS – isiksuse motivatsiooni ja suundumuse test © 1999, AS PE Konsult (http://www.pekonsult.ee/testid.htm)	1
Eating Disorders Inventory (EDI)	1
Enneagrammi isiksuse test noortele ja kooli personalile	1
Eysenck Personality Questionnaire (EPQ)	1
Figuuri-tehnika (The Silhouette Technique)	1
Griffithsi anatoomilised nukud	1
Isiksuseküsimustikud NEO-TRI (http://www.tripod.ee/teenused/testid-1/personalijuhile/uldpaketi-testid-1)	1
Kontrollkese (1997)	1
Learning and Study Strategies Inventory (LASSI), (Weinstein, Zimmerman, & Palmer, 1988)	1
Luria mälu test	1
Merrelli sotsiaalse käitumise skaala	1
NEPSY, Korman, 1998 (A Developmental NEuroPSYchological Assessment) (http://www.pearsonassessments.com/HAIWEB/Cultures/en-us/Productdetail.htm?Pid=NEPSY-II&Mode=summary)	1
Pahameele küsimustik, Luuk, A jt.,	1
PEP-R testikohvrid, vanusele 3–7	1
Personality Inventory for Youth (PIY) David Lachar, Ph.D., and Christian P. Gruber, Ph.D. (http://portal.wpspublish.com/portal/page?_pageid=53,102890&_dad=portal&_schema=PORTAL)	1
Rosenbergi üldise enesehinnangu test	1
School Situations Questionnaire (SSQ) (http://www2.massgeneral.org/schoolpsychiatry/checklists_table.asp)	1
Sense of Coherence Scale (SOC-13), (http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042810016800)	1
Stanford-Binet Intelligence Scales-SB5	1
State-Trait Anxiety Inventory (STAI), (http://www.mindgarden.com/products/staisad.htm ; http://www.apa.org/pi/about/publications/caregivers/practice-settings/assessment/tools/trait-state.aspx)	1
Tugevuste ja raskuste küsimustik, SDQ (strengths and difficulties questionnaire) (http://www.sdqinfo.org/a0.html)	1
Töölase suundumuse küsimustik ÕP-TASK (http://www.tripod.ee/teenused/testid-1/koolipsuhholoogile)	1
WAIS III, Wechsler Adult Intelligence Scale	1
WAIS, Wechsler Adult Intelligence Scale	1
WHO-5	1
Visuaalse kiiruse ja täpsuse test ÕP-VKT (http://www.tripod.ee/teenused/testid-1/koolipsuhholoogile)	1
WPPSI, Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence	1

Õpilaste isiksuseküsimustik ÕP-IK (http://www.tripod.ee/teenused/testid-1/koolipsuhholoogile)	1
Õpiraskuste profülaktika (Jasjukova)	1
Yale Children's Inventory, YCI	1
Enesehinnangu mõõtmine 'Autoportree'	1
Vaimsete võimete test 6–9. klass	1
8–12 aastaste laste isiksuse test (täpsustamata)	1
2,5–12,5 aastaste laste vaimsete võimete test	1
6–16 aastaste laste mõtlemise ja mälu test	1
alla 7aastaste laste emotsionaal- ja käitumisprobleemid	1
Enesehinnangu skaala (täpsustamata)	1
Koolitõrketest (täpsustamata)	1
Närvisüsteemi test (täpsustamata)	1
Projektiivtestid (täpsustamata)	1
Vaimne seisund (täpsustamata)	1
Võimalikult suure vanusevahemiku ja võimalikult palju erinevaid aspekte nii kognitiivsetest võimetest- oskustest kui ka teistest olulistest aspektidest	1
Õpimotivatsiooni test (täpsustamata)	1
<u>Õpiraskused (täpsustamata)</u>	<u>1</u>

* Joonega on eraldatud konkreetsete testid ja testimisvaldkonnad.

Väljapakutud testide hulk ei olnud seotud sellega, kas vastanu kasutab igapäevatoos teste või mitte, samuti ei mõjutanud seda haridus või kutsetunnistuse olemasolu, kuid need, kes oskasid nimetada Eestile vajalikke teste, teadsid ka enda kasutuses olevate testide puhul enam autorit ($F(1;405)=6,75$), aastaarvu ($F(1;358)=16,07$, $p<0,05$) ja testide levitajat ($F(1;412)=7,21$, $p<0,05$).

Testimise tähtsus ja testimisest hoidumise põhjused

Testimise tähtsus

Küsimusele, kui oluliseks peate testide kasutamist koolipsühholoogi töös, ei vastanud keegi, et see ei ole üldse oluline. Selle väitega pigem ei nõustunud ainult 7 vastanut, ehk ainult 5 % kõigist sellele küsimusele vastanud inimestest (76%). Nagu eespool nimetatud, oli testide kasutamise määr ja testide oluliseks pidamine omavahel positiivselt seotud. Mida olulisemaks peeti testimist koolipsühholoogi töös, seda enam Eesti koolipsühholoogidele vajalikke teste või testimisvaldkondi osati nimetada ($r=0,19$, $p<0,05$). Võrreldes nendega, kes on testid omandanud koolituse käigus, peavad testimist olulisemaks need, kes on testid saanud kolleegi käest või ülikoolist ($F(5;392)=3,86$, $p<0,05$).

Mittenõustumist testimise olulisusega põhjendati sellega, et siiani on ilma hakkama saadud, test on kõigest lisavahend ja valdav osa informatsiooni tuleb vahetust suhtlemisest kõigi asjaosalistega, testid ei võimalda leida tegelikke probleeme. Üks seitsmest vastanut ei ole

oma vastust põhjendanud, 4 vastanut möönis, et vahel on teste vaja, testid annavad lisainformatsiooni, annavad algaja koolipsühholoogi jaoks aluse, kust edasi minna. Kõigil seitsmel vastanul puudub koolipsühholoogi kutsetunnistus.

95% küsimusele vastanud koolipsühholoogidest peab testimist pigem või täiesti oluliseks. Kõige sagedamini võib vastusele lisatud põhjendused jagada kolme rühma: testid on vajalikud **informatsiooni allikad**, võimaldavad **kaardistada koolilaste võimeid ja probleeme** ning testide abil on võimalik **anda hinnanguid objektiivsematel alustel**. Samuti kirjutati sellest, et testimine lihtsustab tööd (väiksem ajakulu), eriti ülekoormatud psühholoogide jaoks, parandab mainet lastevanemate ja õpetajate silmis, nende kasutamist nõuab seadus ja testimine võimaldab arendada koostööd partneritega koolis.

Vastustest nähtub, et enamik koolipsühholoogide peab teste abivahendiks, mis annab lisainformatsiooni ega asenda vaatlusi ja intervjuusid. Kuigi vastavat küsimust ei küsitud, erineksid vastused ilmselt selle poolest, kas olulisemaks peetakse vaatlusi ja intervjuusid või teste, kuid kõiki nimetatud meetodeid peavad koolipsühholoogid olulisteks. Vastustest tuleneb, et testid võimaldavad saada selgemat pidepunkti, teha informeeritumaid otsuseid, aitavad faktidele tuginedes hajutada kõhklusid, vältida „kõhutunde“ ja liigsele subjektiivsusele tuginevaid otsuseid. Testimine võimaldab tänu normidele ja tulemuste teiste lastega võrdlemise võimalusele kaardistada kohalike laste võimeid ja leida probleemseid kohti (nt õpiraskusi), mis välisel vaatlusel ei pruugi kohe ilmned. Mitmete vastanute jaoks ei olegi mõnede probleemide põhjuseid võimalik testimata kindlaks teha (nt õpiraskuste ja vaimse võimekusega seotud põhjused, koolivalmidus, käitumisraskused jne). Paljudest asjadest ei oskavat lapsed rääkida, kuid testid võimaldavad varjatud põhjused üles leida. Objektiivsed testitulemused võimaldavad kergemini tugisüsteeme kaasata. Testimisvõimalused koolis vähendavad teiste tugisüsteemide (nt tugiteenuste keskus) koormust ja võimaldavad osutada lastele, õpetajatele ja vanematele kiiremat toetust, samuti diferentseerida õpet klassi sees, anda vajaduse korral õpiabi, aidata kaasa ennetustööle.

On isegi vastajaid, kes tunnistavad, et neile testimine ei meeldi, kuid möönavad, et teste on ikkagi vaja teatud tendentside tuvastamiseks ja võrdlusandmete saamiseks. Mõne koolipsühholoogi puhul takistavad testide kasutamist professionaalsete testide või kvalifikatsiooni puudus.

Mitmed vastanud arvavad, et partnerite, näiteks õpetajate ja lastevanemate jaoks on testi tulemused selgemini arusaadavad ja usaldusväärsemad (näiteks pidavat klient usaldama rohkem testi, mida on ise täitnud). See võimaldab koolipsühholoogi tööd paremini teistele selgitada (Nt „lapsevanem tahab numbreid“, „nõustamiskomisjon tahab tõendeid“, „õpetaja tahab objektiivsemaid andmeid“). Vastustest ilmnes ka see, et koolipsühholoogi kiputaksegi tihti nägema eelkõige testijana.

Põhjused, miks teste ei kasutata

Küsimusele, kas Te kasutate oma töös teste, vastas 137 küsitletust 33 ehk 24%, et ei kasuta oma töös teste. Kõige enam põhjendati testide mittekasutamist litsentsi ja testide puudumisega (n=18 ehk 55% neist, kes teste ei kasuta):

- teste ei ole (n=5) ;
- korralikke teste ei ole (n=10);
- testimiseks või testi ostmiseks puudub litsents (n=5). Litsentsi muretsemiseks puudub raha või puuduvad Eestis kasutamiseks seaduslikud või kvaliteedinõuetele vastavad testid.

Samuti korraldatakse koolipsühholoogidele vähe koolitusi ning need vähesed koolitused ei pruugi ajaliselt sobida või ei ole raha koolitusel osalemiseks (n=2). Kaks vastanut teatasid, et puudub info, kust üldse teste saaks või milline test oleks hea. Neli vastanut leidis, et nende töös puudub vajadus teste kasutada. Näiteks töötatakse „tavalise psühholoogina“, mitte koolipsühholoogina. Üks vastanu leidis, et tema teste ei kasuta, kuna ei usalda neid – tulemused sõltuvad liiga palju hetkesituatsioonist. Kolm vastanut väitis, et kasutab teisi meetodeid, näiteks ajapuudusel intervjuud või „loovvõtteid“. Kaks neist, kes oma töös teste ei kasuta, põhjendust ei esitanud.

Hoolimata sellest, et kolleegide käes liigub teste käest kätte, kirjutas osa vastanutest (n=3), et ei kasuta teste üldse, sest puuduvad korrektsed normeeritud testid või puudub raha nende ostmiseks, isegi kui õigused paljude testide kasutamiseks on olemas. Samuti vastati, et vastavat koolitust ei ole läbitud, mistõttu puudub oskus tulemusi korrektselt interpreteerida ja test jäetakse pigem rakendamata kui kasutatakse seda vääralt. Samal ajal oli neid, kes väitsid, et nad ei testi, vaid kasutavad küsimustikke või enda loodud instrumente lihtsalt mõningase info saamiseks laste kohta (n=4). Näiteks luuakse erinevaid mängulisi ülesandeid, mis on inspireeritud vestlustest kolleegidega või kasutatakse eri allikatest, sh inglise keelest tõlgitud küsimustikke või töölehti, mis päris testide mõõtu välja ei anna.

Näited teiste riikide testimissüsteemidest

Järgnev on lühikokkuvõte välisriikide kontaktisikute vastustest kohalikke testimissüsteeme käsitlevatele küsimustele. Küsimuste ja vastuste algversioon on täies mahus esitatud lisas 3. Näiteks on sealt võimalik lugeda täiendavalt Belgia flaami kogukonna koolipsühholoogide väljaõppe kohta.

Kas Teie riigis on olemas eraldi institutsioon, mille ülesandeks on hallata psühholoogiliste testide kasutamist? Kes koordineerib testide omandamist, arendamist, kasutamist? Kas keegi juhib seda?

Tšehhi

Kaks institutsiooni tegeleb testide haldamisega:

- Psychodiagnostika, (vt <http://www.psychodiagnostika-sro.cz/cz/index.asp>)
- Testcentrum, (<http://www.testcentrum.cz/>).

Mõlemad avaldavad nii Tšehhi kui välismaist päritolu teste ja hindamisvahendeid (mitte ainult Tšehhi psühholoogide jaoks). Testide toimetamist konsulteerib ekspertide-professionaalide komisjon. Praegu luuakse hariduse, noorte ja spordi ministeeriumis professionaalidest koosnevat komisjoni, kes aitab standardiseerida diagnostilisi vahendeid psühholoogilise nõustamise ja koolipsühholoogia jaoks. Testide väärkasutamise juhtumeid aitab lahendada Tšehhi Vabariigi Psühholoogia Ühingute Liit (*Union of Psychological Associations of Check Republic*).

Soome

Soomes annab psühholoogilisi teste välja ettevõtte *Psykologien kustannus Oy* (www.psykologienkustannus.fi), mille omanikud on Soome Psühholoogiaühing (*Finnish Psychological Association*) ja Soome Psühholoogiaselts (*Finnish Psychological Society*).

Saksamaa

Saksamaa haridussüsteem on föderaalne ja seepärast tsentraalset institutsiooni koolipsühholoogide kutse ühendamiseks või nende testide omandamiseks ja jagamiseks ei ole riigisektoris ega mujal. Seetõttu erinevad natuke ka teenused, mida koolipsühholoogid erinevates liidumaades pakuvad – rõhk on erinevatel teemadel, mis sõltuvad sellest, kui palju koolipsühholooge jätkub, ja teistest teenuspakkujatest, nagu näiteks eripedagoogidest. Psühholoogilise testimise koordineerimine, mida koolipsühholoogias tihti kasutatakse, on neljaosaline:

- 1) Saksa Psühholoogiaühingul (BDP, *German Psychological Association*) on koolipsühholoogia osakond, mis tagab koolipsühholoogide või selle valdkonna töötajate nõustamise teaduslikult tõestatud psühholoogiliste testide ja testimisprotseduuride küsimustes vastavates liidumaades.
- 2) Testide avaldajad annavad ülevaate testidest ja nende kasutamisevõimalustest, jagavad andmeid testi kvaliteedi kohta.
- 3) Psühholoogide kogukonna professionaalne hinnang ning praktilised teadmised ja oskused psühholoogiliste testide kohta: mõned testid on kogemuse, kvaliteedi ja laia leviku tõttu koolipsühholoogias hästi kodunenud. Mõned testid on hädavajalikud näiteks kliiniliste juhtumite korral, kuna sisaldavad juhiseid psühholoogiliste ja/või arengu häirete diagnoosimiseks (RHK-10).
- 4) Teaduslik ja professionaalne uudsus: kaasava hariduse edendamine ja individuaalse toetuse suurendamine kui Saksa haridussüsteemi prioriteedid nõuavad tulevikus uute diagnostika- (RTI, CBM) ja sekkumisevõimaluste arendamist ning see viib hariduses uute lähenemisviisideni psühholoogilises diagnoosimises. Seda suundumust toetavad ülikoolid, BDP, liidumaade haridusministeeriumid ja koolipsühholoogide kogukond.

Läti

Puudub kindel osakond või institutsioon, mis juhiks psühholoogiliste testide haldamist, nende omandamist, uuendamist ja levitamist Lätis.

Luksemburg

CPOS (*Centre de psychologie et d'orientation scolaires*) kuulub Luksemburgi haridusministeeriumi alla ja vastutab üldhariduskoolides koordineerib koolipsühholoogide testimisega seotud tööd neis koolides. Koolipsühholoogid on kutseühingu SPOS (*Service de psychologie et d'orientation scolaires*) liikmed ning saavad kõiki teste laenata ja kasutada.

Holland

Riiklik institutsioon psühholoogiliste testide haldamiseks puudub. Hollandi psühholoogide liidus (NIP – *Nederlands Instituut van Psychologen*) on komitee COTAN (*The Dutch Committee on Tests and Testing*, vt http://www.psynip.nl/the-dutch-association-of-psychologists/nips-activities/psychological-testing-cotan_.html), mis kontrollib Hollandis kasutatavate testide kvaliteeti ja tegeleb psühholoogiliste testide standardite määramisega. COTAN jälgib psühholoogiliste testide kasutamist koolides, personali juhtimises, (vaimse tervisega tegelevates) tervishoiuasutustest ning edendab hindamisvahendite korrektset kasutamist. COTANil on üle 750 testi, mis katavad hästi psühholoogilise hindamise valdkondi, nt intelligentsuse, hariduse ja arengu testid, kutseoskuste, isiksuste testid jne. Eesmärk on kontrollida kõiki psühholoogilisi teste, mida professionaalseks kasutamiseks avaldatakse. Teste võivad kontrollimiseks esitada testi kirjastajad või üksikautorid või saadakse need avaldatud teadusartiklitest ja väitekirjadest. COTAN hindab psühholoogilisi teste kompleksse hindamissüsteemi abil, mis koosneb kahest osast:

- 1) Informatsioon testi kasutajatele olemasolevatest vahenditest ja nende kvaliteedist. See info on vajalik õige vahendi valimiseks.
- 2) Tagasiside kvaliteedi kohta testi arendajatele, mis võimaldab teste edasi arendada ja neile kasutamishuendeid koostada.

Testide hindamistulemused avaldatakse veebiaadressil www.cotandocumentatie.nl Veebileht on hollandikeelne ning sisaldab andmeid testi sisu, kvaliteedi ja ostuvõimaluste kohta.

Hindamissüsteem: COTANi hindamissüsteemi tekst on avalik ja seda on võimalik osta NIP-lt või vabalt alla laadida nende kodulehelt. Põhjalik tekst on avaldatud nii flaami kui inglise keeles.

Hindamissüsteem annab hinnangud seitsme kriteeriumi alusel:

- teoreetilise aluse ja testi väljatöötamise protseduuri usaldusväärsus ja kvaliteet
- testi materjalide kvaliteet
- juhendi loetavus
- normid
- reliaablus
- konstrukti valiidsus
- kriteeriumi valiidsus

Hindamisprotseduuri kestus ja maksumus: hindamisprotseduur on testi autorile ja/või kirjastajale tasuta. Kuna teste hinnatakse paljude inimeste ja institutsioonide huvides, üritab COTAN teha oma tööd väga hoolikalt ja kvaliteetselt. Kuigi protseduur on ajamahukas, üritab COTAN selle läbi viia kuue kuu jooksul.

Praktika ja eetika: NIP on väljatöötanud juhendi testide kasutamiseks. See dokument kirjeldab, kuidas teste diagnostilisel eesmärgil professionaalselt kasutada. Kõik NIP liikmed peavad sellest juhendist kinni ja nõustuvad selle tingimustega. Hollandi kontaktisik on valmis huvi korral juhendit soovijatega jagama.

Riiklikku osakonda või institutsiooni, kes koordineeriks testide ostmist, tegemist, uuendamist ja levitamist, ei ole. Hollandis on see testi kirjastaja ülesanne. Tihti teevad kirjastajad ja ülikooli töötajad testide loomiseks omavahel koostööd, kuna ülikoolid teevad selles valdkonnas nagunii teadustööd.

Põhi- ja keskkooliõpilaste haridusliku edasijõudmise hindamine moodustab erandi.

Haridusministeerium on tellinud testikirjastajalt CITO (www.cito.nl) haridusliku hindamise süsteemi, mis võimaldab saada teavet õpilaste edasijõudmise kohta põhi- ja keskkooli lõpus. Edasijõudmist hinnatakse standardite ja üldiste eesmärkide saavutamise kaudu. Põhikooliõpilased peavad nimetatud hindamise läbima aastast 2013, keskkooliõpilased aastast 2014.

Haridusliku hindamise eest ei vastuta konkreetne asutus.

Inglismaa

Riiklikust aspektist ei saa küsimusele vastata. Mõned asutused kasutavad suurt hulka psühhomeetrilisi vahendeid, samal ajal kui teised mitte. Riiklikul tasemel testide ostmist ja kasutuselevõttu ei korraldata. Briti Psühholoogiaühing (BPS, *British Psychological Society*) kehtestab testi kasutamise standardid. Vt informatsiooni aadressil: http://www.psychtesting.org.uk/training-and-research/training-and-research_home.cfm

Belgia flaami kogukond

Ühing *Coordination Antwerp Psychodiagnostics* (CAP) tegeleb psühodiagnostika koordineerimisega. Nende keskne eesmärk on psühodiagnostiliste materjalide ja nende kasutamise kvaliteedi edendamine (mh hindamisvahendite kvaliteeditunnused). Lisaks annab CAP välja käsiraamatut, olemas on CAP-infoliin, arendatakse ja levitatakse psühodiagnostika vahendeid, tehakse koostööd väliste testiarendajatega (WPPSI-R, WPPSI-III, KAIT, SCHOB-L-R jne), osaletakse psühodiagnostika teemalistes komisjonides, foorumites, julgustatakse sellealast kogemuste vahetamist, info levikut. Ühingusse kuuluvad õppejõud, praktikud, uurijad ja autorid. Koostööd tehakse teiste sama valdkonna ühingute, ülikoolide ja institutsioonidega. CAP ei saa tegevustoetust, selle liikmed tegutsevad organisatsioonis väljaspool tööaega. Koostööd tehakse rakenduspsühholoogia osakonna psühodiagnostika keskusega (*Psycho Diagnostic Center*), Thomas More'i kolledžiga (Lessiuse ülikool). CAPi igal aastal väljaantav käsiraamat sisaldab muuhulgas koolipsühholoogia testide nimekirja, testide kirjeldust ja kasutamishüvisi. Käsiraamat on saadaval Lessiuse raamatukogus.

Testid on käsiraamatus rühmitatud järgmistesse valdkondadesse (*aruande autori kommentaar*: kuna testimisvaldkondade struktuur võib anda kasulikke juhiseid Eesti vastava süsteemi loomiseks, on see parema arusaadavuse huvides jäetud eesti keelde tõlkimata)

01 Attention and memory

1.1 Attention

1.2 Memory

02. Interest

03. Function Development

3.1 General

2.3 Locomotion

3.3 Lateralization and body schema

3.4 Perception

5.3 Language

04. Intelligence

4.1 General

4.2 Verbal

3.4 Performaal

4.4 Numeric

4.5 spatially

6.4 Technical insight

4.7 „G-test“

05. Personality and Health

1.5 Questionnaires

5.2 Projective Techniques

5.3 Observation Techniques

06. School Performance

6.1 Primary education

06.1.1 General

06.1.1.1. School Maturity

06.1.1.2 Cross-curricular

06.1.2 Language

06.1.2.1 General

06.1.2.2 Reading

06.1.2.2.1 Preparatory Reading

06.1.2.2.2. Technical reading

06.1.2.2.3 Reading Comprehension

06.1.2.3 Writing

06.1.2.3.1 Pre-write

06.1.2.3.2 Write Motor

06.1.2.3.3 Spelling

06.1.2.3.4 Essay writing

06.1.2.4 Use of Language

06.1.2.5 Listening

06.1.2.6 Speaking

06.1.3 Mathematics

06.1.3.1 General

06.1.3.2 Preliminary count

06.1.3.3. Knowledge Numbers and operations

06.1.3.4 Measurement and Geometry

06.1.3.5 Problem-solving skills

06.1.4 Other subjects

6.2 Secondary education

06.2.1 General

06.2.2 Dutch

06.2.2.1 General

06.2.2.2 Reading

06.2.2.2.1 Technical reading

06.2.2.2.2 Reading Comprehension

06.2.2.3 Writing

06.2.2.3.1 Spelling

06.2.2.3.2 Couples

06.2.2.4 Use of Language

06.2.2.5 Listening

06.2.3 Mathematics

24.6 Other subjects

07. Study Tests

08. Study Attitude (- personality)

09. Miscellaneous (all kinds of)

1.9 Batteries

2.9 Pupil Tracking Systems

Thomas More Antwerpen (varem tuntud ka kui Lessiuse ülikooli kolledž) on Antwerpeni keskel asuv õppeasutus, kus pakutakse mitmeid rakenduspsühholoogia bakalaureuse- ja magistriprogramme. Õppeasutuse rakenduspsühholoogia osakond (*Department of Applied Psychology, DAP*) tegeleb muuhulgas testide adapteerimise ja normide arendamisega (koos testi kirjastajaga või ilma), nende ekspertteadmisi kasutavad paljud huvirühmad näiteks uurimisküsimuste selgitamiseks, andmete kogumiseks, analüüsiks, koolitusteks jne.

Psühhodiagnostika keskus (*The Psycho Diagnostic Center, PDC*) kuulub rakenduspsühholoogia osakonna alla. Keskus haldab suurt testipaketti, pakub psühholoogilise testimise teenuseid ning adapteerib diagnostilisi psühhomeetrilisi vahendeid flaami kogukonnale. Samuti osaletakse tervise ja heaolu komisjonis (*Committee on Health and Welfare, CODE*), mis tegeleb näiteks õpiraskustega (düspeksia, düskalkuulia, ADHAD, ASD, mitmekeelsus jne).

PDC testipakett (*testotheek*) koosneb suurest hulgast testidest, vaatlusjuhenditest, küsimustikest, programmidest. Testide haldajad on alati valmis andma nõu testide kasutamise kohta kindlatel aegadel telefoni teel või meili teel (testotheek@lessius.eu). PDC korraldab flaami kogukonnale sisekoolitusi ja avatud töötubasid hiljuti väljatöötatud või avaldatud testide, nende standardite kohta. Esinejad on tavaliselt eksperdid, kes on ise testi arendanud ja/või standardiseerinud. Töötubades osalejad saavad erinevaid psühhodiagnostika vahendeid proovida. Lisainfo: Annemie Bos, annemie.bos@lessius.eu. Asutatud on psühho-pedagoogiline ja diagnostiline võrgustik (P2-Dianet), mis on intraneti foorum flaami kogukonnale. Foorumi kaudu on võimalik saada kiiresti vastuseid küsimustele psühholoogilise hindamise kohta. Keskkooliõpetajate jaoks on olemas „psühhodiagnostika tööriistakast“, et pakkuda neile didaktilist tuge teaduslike meetodite õpetamiseks.

Millised on teie riigis koolipsühholoogide testimise prioriteetsed valdkonnad?

Tšehhi

Koolipsühholoogide prioriteetsed testimisvaldkonnad on:

- karjäärijuhtimine
- kooli ja klassi kliima
- õpistiilid ja õpiraskused
- õpi- ja käitumishäirete sõelumine

Esitatud nimekiri ei ole saadud uuringu tulemusel, see tugineb aastatepikkusele isiklikule kogemusele ja koolipsühholoogide töö jälgimisele kolme suure koolipsühholoogiateenust toetava projekti käigus (VIP I, RSPP - VIP II ja RAMPS – VIP III, vt <http://www.nuov.cz/ramps-vip-iii>).

Soome

Hinnatakse kognitiivset, neuropsühholoogilist ja sotsio-emotsionaalset arengut ning võimalikke spetsiifilisi raskusi ja erivajadusi.

Saksamaa

Nagu eespool kirjas, erineb koolipsühholoogia teenus Saksamaal sõltuvalt konkreetsest liidumaast. Testimine kuulub koolipsühholoogi töö hulka. Tavaliselt testitakse õppimise valdkonda (intelligentsus, teadmised, kognitiivsed protsessid, käitumine, motivatsioon, emotsioon, spetsiifilised võimed) ja vaimset tervist (psühholoogilised häired, stress, lapse areng või posttraumaatiline stress). Kuid tegemist võib olla ka organisatsiooni arengu hindamisega. Saksamaal peavad koolipsühholoogid toetama tervet kooli ja kõiki õpetajaid, mistõttu testimine võib puudutada ka õpetajate endi (vaimset) tervist.

Läti

Testitakse peamiselt õpiraskuste kindlakstegemiseks, emotsionaalse eripära hindamiseks või lapse isikuomaduste kirjeldamiseks.

Luksemburg

Intelligentsus, (koolis) edasijõudmine, isiksus, õpiraskused, kutsesuunitlus koolis.

Holland

Õpilasi testitakse hariduslike erivajaduste (*special educational needs*) kindlakstegemiseks. Haridusministeeriumi poolt on määratud ja eraldi nimekirjas loetletud testid, mida koolipsühholoogid võivad kasutada, kui õpilane soovib minna erivajadustega õpilaste kooli või tavakooli, kus oleks võimalik saada erikohtlemist (*special treatment*). Enamikul juhtudel uurivad hariduslikke erivajadusi teised professionaalid (nt logopeed, arst, sotsiaaltöötaja jne). Igas regioonis on komisjon, mis hindamistulemusi kriitiliselt hindab. Nimetatud komisjoni otsuse põhjal võib laps minna erivajadustega õpilaste kooli või erikohtlemisega (*special treatment*) tavakooli. Kui koolipsühholoog kasutab teste, et aidata erivajadustega õpilast oma koolis, ei pea ta mingeid eriteste kasutama. Kõikidel juhtudel vastutab koolipsühholoog ise selle eest, millised testid ta valib ja kuidas neid kasutab. Kui õpilasel on tugevad lugemisraskused, peab koolipsühholoog kasutama düsleksia diagnoosimise protokoll. Protokoll sisaldab juhendeid, mis aitavad hinnata, millise lugemisprobleemiga on tegemist, kuidas seda diagnoosida ja millist testi kasutada.

Belgia

Bakalaureusekraadiga rakenduspsühholoog võib töötada järgmistes kooli- ja hariduspsühholoogia valdkondades: puuetega inimeste hoolekanne, puuetega inimeste karjäärinõustamine, erivajadusega noorte hoolekanne (*special youth care*), lapsevanemate oskuste treening, noorte nõustamiskeskused (*centers for pupil guidance*, CLB)), psühholoogiline abi koolis, karjäärinõustamine, rehabilitatsioonikeskused, laste psühholoogiline nõustamine, ravipedagoogilised asutused. Bakalaureusekraadiga rakenduspsühholoog võib töötada noorte nõustamiskeskustes „psühhopedagoogilise töötajana“. Keskused pakuvad koolidele ja õpilastele tuge terviseedenduse, karjäärinõustamise, õppimise ja õpetamise valdkonnas. Samuti võib selle rakenduspsühholoog töötada koolides, kus ta nõustab nii õpetajaid, juhtkonda, õpilasi kui vanemaid, viib läbi hindamist. Koolis on tema põhitähelepanu all need, kel võib olla probleeme arengupotentsiaali teostamise või ühiskonda integreerumisega (nt vaimse ja füüsilise puudega inimesed, õpilased õppimise ja käitumise probleemidega).

Testitakse tähelepanu ja mälu, huvisid, arengut, intelligentsi, käitumist, emotsioone, isiksust, tervist, sooritust koolis, hinnatakse õppetööd ja suhtumist õppetöösse.

Kui palju ja millised testid on Teie riiki sisse ostetud?

Tšehhi

Seda ei ole analüüsitud ning analüüsi tegemiseks puuduvad allikad.

Soome

Soome testide täielik nimekiri asub aadressil: www.psykologienkustannus.fi

Nimekirjas on Wechsleri testid standardiseeritud. Nepsy test on soomlaste endi tehtud. (*Aruande koostaja kommentaar*: Lisas 4 on ülevaade eespool nimetatud veebilehel esitatud testidest.)

Saksamaa

Liidumaades on olukord erinev. Üldiselt on kasutusel rahvusvaheliselt tunnustatud ja kvaliteetsed testid.

Läti

Informatsioon puudub.

Luksemburg

CPOS on ostanud üle 200 testi, valdkonnad on nimetatud eelmises küsimuses: intelligentsus, (koolis) edasijõudmine, isiksus, õpiraskused, kutsesuunitlus koolis.

Holland

Haridusvaldkonnas kasutatakse väga palju teste, mis hindavad erinevaid valdkondi. Riik teste ei osta. Vajaduse korral teevad seda koolid, instituudid või psühholoogid ise. Koolipsühholoogid töötavad kas koolis või haridusteenuseid pakkuvas asutuses, mis koolidele psühholoogiteenust osutab.

Koolides kasutatakse sageli järgmisi intelligentsusteste:

- WPPI – Wechsler eelkooliealistele; algkooli intelligentsuse testi Hollandi versioon,
- WISC – Wechsleri intelligentsuse skaala lastele, III Hollandi versioon,
- WAIS – Wechsleri täistkasvanute intelligentsuse skaala III Hollandi versioon
- Spetsiifilised Hollandi intelligentsustestid:
  - NIO - *Nederlandse Intelligentietest voor Onderwijsniveau (Dutch Intelligence Test for Educational Level)*
  - SON – *Snijders-Oomen Nonverbale Intelligentie test (Snijders-Oomen Nonverbal Intelligence test)*
  - NDT – *Nederlandse Differentiatie Testserie (Dutch Differentiation Test Battery)*.

Põhikoolis kasutavad õpetajad ja koolipsühholoogid tihti haridusliku hindamise süsteemi CITO. Palju kasutatakse teste motivatsiooni, ärevuse jms hindamiseks.

Belgia

Vt Belgia testide nimekiri lisa 5.

Millistel testidel on olemas kohalikud normid?Tšehhi

Uute testide puhul on tugev tendents luua Tšehhi normid. Analüüsi selle kohta tehtud ei ole. On esitatud ainult mõned näited testidest, mis on Tšehhis normeeritud ja mida kohalikud koolipsühholoogid kasutavad: WISC, Woodcock- (WJ-IE), Holland, SON-R, ISA, NEO-FFI, BOMAT, CASS, *Learning Styles Inventory*, SORAD jne.

Saksamaa

Testide kirjastaja kodulehelt saab selle kohta ülevaate:

<http://www.testzentrale.de/programm/tests/themenverzeichnis.html>

Haridusvaldkonna testide (nt PISA, TIMMS, VERA jne) normeerimisega ei tegele Saksamaal koolipsühholoogid.

Läti

Lätis on normeeritud Woodcock-Johnsoni testid kognitiivsete võimete hindamiseks ja Tave Krogh test.

Luksemburg

Selliseid teste ei ole.

Holland

Enamikul testidel, mida haridusvaldkonnas kasutatakse, on Hollandi normid, vastasel juhul annab COTAN negatiivse hinnangu testi kasutamiseks. Põhi- ja keskkoolis kasutatakse CITO teste.

Õppimisega seotud erivajaduste hindamiseks kasutatavad testid on veebiaadressil:

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2011-15096.html>

Kui õpilasel on muid erivajadusi, mis mõjutavad õppimist, nt nägemisepuue, kuulmispuue, kõnehäired, vaimne või füüsiline puue, raske haigus, psühhiaatrilised probleemid jne, siis kehtivad erikohtlemise taotlemiseks teised standardid.

Belgia flaami kogukond

Mitmed organisatsioonid hindavad testide kvaliteeti. Intelligentsustestide puhul on olemas riiklikud standardid, mille puhul kvaliteeti hinnatakse tähtedega A–D.

A taseme testid: WPPSI-III, WISC-III, KAIT, WAIS-III, WNV, K-SNAP

B taseme testid: SON-R (2.06-7.11), SON-R (6-40)

C taseme testid: WIPPSI-R, GOS 2½-4½, BSID-II, MSEL, SON-R (5;06-17), Raven SPM

D taseme testid: BgT, GIT-2, LDT, LEM, MOS, RAKIT, Stutsman, Terman-Merrill, WAIS, WISC-R, DOS, Goodenough, Leiter, Menstekening.

Mis testid on ise tehtud?Tšehhi

Puudub analüüs ja allikad selle tegemiseks, seepärast on järgnev info ebatäielik: kognitiivsed võimed, klassi ja kooli kliima, õppimise tüübid, õppimiskeskkused, kooliküpsus, huvid jne.

Saksamaa

Vastav info puudub. Mõned ülikoolide uurimisrühmad töötavad koos koolipsühholoogiateenuseid pakkuvate asutustega, et välja töötada RTI-le ja CBM-le tuginevaid testmaterjale. Oluline on teada iga testi kvaliteeti ja piiranguid, eriti kui need on enda loodud.

Läti

Seni ei ole oma teste loodud.

Luksemburg

Testid, mida kasutatakse põhikoolist keskkooli üleminekul.

Holland

Koolid ise teste ei tee. Haridusasutuste jaoks teevad palju teste Hollandi testikirjastajad. Nende hulgas on palju uusi teste, aga ka teiste riikide teste, millel on olemas Hollandi normid.

Belgia

Flandrias on iga valdkonna jaoks palju teste välja töötatud.

Kui palju koolipsühholoogid testivad ise, kui palju osutavad seda teenust testikeskused või teised sarnased organisatsioonid (kui need on olemas)?

Tšehhi

Enamikul juhtudel, nagu õpiedu või -edutus, kutsenõustamine jne võib koolipsühholoog testida. Alati teeb ta seda lapsevanema nõusolekul. Koolipsühholoogil ei ole lubatud soovitada ametlikke sekkumismeetmeid, nt koolipikendus, lapse üleminek teise kooli (erikooli). Ametlike soovitude andmiseks testitakse õpilasi nõustamiskeskustes (*Pedagogicko-psychologická Poradna*) või eripedagoogikakeskustes (*Speciálné pedagogické centrum*), mis tegutsevad hariduse, noorte ja spordi ministriumide kohalike üksuste alluvuses.

Soome

Koolipsühholoogid teevad kõik vajalikud testimised koolis. Koolipsühholoogi peamine tegevus koolis ei ole siiski testimine, vaid ta on kõigi koolitöötajate psühholoogiline konsultant. Konsultant on koolimeeskondades koos teiste professionaalidega (koolidirektor, sotsiaaltöötaja, eripedagoog, kooli õde), et tagada õpilaste optimaalne õppimine ja heaolu. See mõjutab kooli töökorraldust ja seda, millised on kooli kliima ja hoiakud.

Saksamaa

Psühholoogidel on õigus panna diagnoose valdkondades, mis puudutab kooliga seotud probleeme. Kui on vaja psühhoteraapiat või muid teenuseid, võidakse õpilane suunata testimiseks teise asutusse. Ühtset lähenemist testimisele ei ole ja ei ole teada, kui palju eri liidumaade koolipsühholoogid testimisele aega kulutavad. Mõned testivad üsna juhuslikult, samal ajal kui teised teevad palju teste.

Läti

Eraldi testimiskeskusi laste jaoks ei ole, seepärast testivad koolipsühholoogid ise.

Luksemburg

Üldiselt viivad kõik testimised läbi koolipsühholoogid või CPOS.

Holland

Testide kasutamise määr sõltub sellest, mis organisatsioonis koolipsühholoog töötab. Kui ta töötab koolis, eriti erivajadustega õpilaste koolis, siis viib ta ise testimisi läbi. Kui ta töötab koolidele teenuseid osutavas organisatsioonis, on tal assistent, kes enamasti testimisi läbi viib. Koolipsühholoog teeb lõplikud järeldused. Need haridusteenuseid pakkuvad organisatsioonid ei ole testimiskeskused, kuna enamiku ajast osutavad nad koolile muid teenuseid, koolitavad õpetajaid, nõustatakse koole organisatsiooniküsimustes jne.

Belgia flaami kogukond

Belgia flaami kogukonnas juhendatakse rahvusvahelisest ja riiklikest standarditest, mille kohaselt tuleb toetada laste ja täiskasvanute arengut koolis. Riiklik koolipsühholoogide assotsiatsioon (*National Association of School Psychologists*, NASP) on kirjeldanud koolipsühholoogide kõige olulisemad ülesanded ja võtmepädevused. Koolipsühholoogid tegutsevad kolmes valdkonnas: laste ja noorukite õpiprotsessid ja kognitiivne areng, psühho-sotsiaalne areng ja funktsioneerimine, karjäärinõustamine. Peamised võtmeülesanded on koolipsühholoogi jaoks psühholoogiline hindamine, otsene sekkumine, kaudne sekkumine, ennetus ja koolitus, uurimine ja kutsealane enesetäiendamine.

Psühholoogiline hindamine on koolipsühholoogide esmane ülesanne. Mõeldud ei ole ainult „psühholoogiliste testide tegemist“, vaid täielikku hindamistsükli alates esmasest kohtumisest kuni viimase nõustamiseni. Diagnoosid antakse tuginedes psühholoogilistele testidele, vaatlusele, küsimustikele. Koolipsühholoogidelt oodatakse vajalikku pädevust ja professionaalsust diagnostiliste vahendite kasutamisel ja tulemuste tõlgendamisel, arvestades nii hinnatava isikuomadusi kui keskkonnategureid. Kui õpilane vajab erisekkumist, pöörduakse teiste asutuste, nt rehabilitatsioonikeskuse, vaimse tervise keskus vms poole.

Kokkuvõte teiste riikide näidetest

Eelnevad vastused osutavad, et paljudes riikides on olemas keskne institutsioon, mille ülesandeks on koordineerida, korraldada ja kontrollida testide kasutamist, soetamist ja kvaliteeti (Tšehhi, Soome, Luksemburg, Holland). Soomes on selleks eraettevõtte, mis kuulub psühholoogide kutseühingutele, Hollandis psühholoogide liidu juurde kuuluv komitee, Luksemburgis haridusministeeriumile alluv keskus. Selline tsentraliseerimine ei ole võimalik Saksamaal, kus liidumaadel on võimalus asju iseseisvamalt korraldada. Samuti ei kontrollita testide haldamist keskselt Suurbritannias. Nimetatud näidete taustal äratub tähelepanu, et väiksemates riikides nagu Lätis või Eestis sellist kesket institutsiooni loodud ei ole. Meile laekunud kirjelduste põhjal tundub, et Soomes ja Hollandis on kõige paremini läbimõeldud testide kasutamise ja kvaliteedi tagamise süsteem. Näiteks on nii soomlastel kui hollandlastel veebileht, kus on loetelu kõikidest testidest, mida tohib kasutada, informatsioon nende kvaliteedi kohta jne. Ka Belgial ja Saksamaal on olemas nimekiri testidest, millega on võimalik tutvuda.

Riikides, kus testimine on tsentraalselt korraldatud, on ka enam teste, millel on olemas kohalikud normid. Samal ajal rõhutavad Hollandi ja Soome esindajad, et testimine ei ole koolipsühholoogi põhitöö, vastupidiselt Belgia flaami kogukonna esindajale, kes on eraldi

rõhutanud, et koolipsühholoogi esmane ülesanne on psühholoogiline hindamine. Selleks ei kasutata muidugi ainult teste, vaid ka vaatlusi ja teisi meetodeid.

Testimisvaldkonnad on erinevates riikides üsna sarnased: karjäärijuhtimine ja õpiraskused, aga mainitakse ka kooli ja klassi kliimat, kooliorganisatsiooni arengu hindamist. Näiteks Saksamaa ja Soome vastustes on eraldi välja toodud, et koolipsühholoogi kliendiks (Soome koolipsühholoogidel partner) on kogu kool, mistõttu tuleb hinnata ka kooli kliimat, õpetajate vaimset tervist jne.

Vastustest on näha, et alati ei ole meie küsimustest õigesti aru saadud: näiteks puudutavad Belgia flaami kogukonda esindanud isiku vastused enam ühe konkreetse institutsiooni tegemisi ja vähem riiklikul tasandil reguleerimist, Saksamaa esindaja mõistis, et testi normide/standardite all peame silmas kooli käsitlevaid rahvusvahelisi teste nagu PISA, TIMMS ja VERA. Need arusaamatused kontaktisikutega ei ole siiski takistanud olulise info kättesaamist.

Eesti õppe- ja teadusasutuste valmisolek testide väljatöötamiseks

Tallinna ja Tartu ülikooli psühholoogia instituutidelt, Tripod Grupp OÜ-lt ja Eesti Rakenduspsühholoogia Keskuselt küsiti informatsiooni selle kohta, kas neil on olemas vajalikke teste ning kui palju uute testide väljatöötamine võiks maksta ja aega võtta. Tartu Ülikoolil on kümme valmis testi, mida koolipsühholoogid saaksid kasutada. Tripod on välja töötanud neli kooliõpilastele mõeldud ja Eesti kooliõpilastel normeeritud testi ning ettevõtte on valmis välja töötama ka uusi hindamisvahendeid. Eesti Rakenduspsühholoogia Keskusel on olemas koolipsühholoogide jaoks sobivad isiksuse ja üldiste vaimsete võimete hindamise testid. Erinevate ülikoolide hinnangul võib õpiraskuste testi väljatöötamine võtta aega 1,5–3 aastat. Hind sõltub sellest, kui palju teste on vaja välja töötada, sest logistikale tehtavad kulutused vähenevad mitme testiga korraga töötades. Hinna puhul tuleb arvestada koolituse ja normide uuendamise vajadust. Psühholoogiliste töövahendite väljatöötamise maksumuseks on pakutud 70 000 kuni 300 000 eurot testi kohta.

ARUTELU

Uuringus osalemise määr oli väga kõrge (56% kõigist koolipsühholoogidest). Seetõttu peaks uuring andma kasutatavatest ja vajaminevatest testidest usaldusväärse pildi. Tulemuste tõlgendamisel tuleb siiski arvestada, et küsitluse olulisemad osad (kasutatavad testid ja testivajadused) tuginevad avatud küsimustele ja konsultantide võimele pakutud vastusevariante ära tunda. Tegelikult õnnestus konsultantidel identifitseerida ainult 48% testinimedest, ülejäänud jäid tundmatuks. Vastanud eksisid testinimede kirjutamisel, samuti

võisid vastuseid mõjutada paljud muud tegurid: informatsiooni normide, litsentsi ja muude tunnuste kohta võidi saada kolleegidelt, kelle käest test oli saadud, vastata võidi kiirustades, info kontrollimisele aega kulutamata, ja lõpuks võisid eksida ka konsultandid. Tegureid, mis võisid tulemusi mõjutada, on kindlasti veel.

Esimestena loetletud testid on selge ülekaaluga. Seega saame kõige enam levinud ja sagedamini kasutatavate testide loetelu põhjal üsna suure kindlusega oletada, et kutsesobivuse ja vaimsete võimete hindamine moodustavad kõige olulisema osa testimisega seotud koolipsühholoogi tööst. Enamasti kasutatakse nende ülesannete täitmiseks Kaufmani ABC, WISC-i, Hollandi kutsesobivuse testi ja Raven'i teste. Käesoleva uuringu ülesandeks ei olnud kindlaks teha nende testide kasutamise põhjuseid. Seepärast on raske öelda, kas tegemist on testidega, mis kõige paremini vastavad Eesti koolipsühholoogide igapäevastele nõudmistele või on need testid kõige paremini kättesaadavad (näiteks koolitustelt) ja kasutatakse lihtsalt seda, mida võimalik. Küsimustikus esitatud testimisvaldkondadest peeti kõiki väga oluliseks, aga kõige enam sooviti teste valdkondades, mida enda valduses olevate testide hulgas on vähem nimetatud: õpiraskuste ja emotsionaalsete probleemide hindamise testid.

Kahjuks ei ole teada, kui suure osa Eesti koolipsühholoogi tööst moodustab hindamine, kuid see on kahtlemata üks olulisemaid tegevusi. Seda näitavad vastused, mille kohaselt 95% vastanutest peab testimist oluliseks. Samal ajal 24% vastanutest ei kasuta teste, sest nende jaoks ei ole korralikud mõõtvahendid kättesaadavad või ei ole neil lihtsalt testide kasutamiseks õigusi. Enamik koolipsühholooge peab teste vaid abivahendiks, mis ei asenda vaatlusi ja intervjuusid. Järelikult mõistetakse testimise olulisust ja samas selle piiratust. Seega ei ole alust arvata, et oma igapäevatöös tuginetakse ainult testimisele ja teised meetodid on kõrvale jäetud.

Vastanud väidavad, et 68% testidest on eesti keelde kohandatud ja 65% juhtudel on olemas normid, litsentsi vajavad ainult 20% praegu kasutusel olevatest testidest. Samal ajal ei ole vastused ühe ja sama testi kohta koolipsühholoogide hulgas sarnased: näiteks vastavad ühed, et normid on olemas, teised aga, et mitte või „ei tea“. Vastuste varieeruvus ja vastanute erinev teave võib tuleneda testide ametlikult reguleerimata levitamisest ja kasutamisest. Näiteks ei ütle vastus normide olemasolust midagi selle kohta, milliseid norme vastanu silmas on pidanud: kas juba 20–30 aastat vanu või kaasaegsemaid norme, kas Eesti või mõnest teisest riigist saadud norme. Selline segadus vastustes viitab selgele vajadusele testide kasutamist paremini reguleerida, sealhulgas korraldada tsentraliseeritult koolitusi, mis võimaldaksid tagada ühtlustatud ning kvaliteetsed teadmised testide kasutamisest. Me ei tea tegelikult, kas 76 protsendil vastanutest, kes teste kasutavad, on korrektsed testid ja luba nende kasutamiseks. Kvaliteetsete testide puudus võib seada Eesti koolipsühholoogid dilemma ette: kas rikkuda reegleid, kasutades ebakorrektsed ja litsentsita teste, või eirata seadusest tulenevat kohustust koolis hindamist läbi viia (põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 46 lg 3). Üks vastanutest kommenteeris oma vastust litsentsi käsitlevale küsimusele, et test vajab tõepoolest litsentsi, kuid Eestis ei ole seda seni vaja läinud. Uurida, kas ja kuidas koolipsühholoogid seadust täidavad, ei olnud käesoleva küsitluse eesmärk ja vastused selle kohta puuduvad, aga mitmed aruande tulemused tekitavad küsimusi testimisega seotud töö

kvaliteedist. Näiteks on koolipsühholoogide hulgas kõige populaarsemad testid (BET, K-ABC, 6.–9. klasside vaimsete võimete test, Raven, kainikute test) konsultantide hinnangul vananenud normidega. See seab kahtluse alla nende testide põhjal tehtavad järeldused ja otsused. Tõenäoliselt puuduvad koolipsühholoogidel muud vahendid ning kasutatakse olemasolevaid teste. Üks kõige levinumaid teste on WISC, mille puhul on tegelikult tegemist kliinilise psühholoogia töövahendiga, mille kasutamiseks koolipsühholoogi kvalifikatsiooniga töötajal puudub pädevus. Muuhulgas nõutakse testi kasutajalt doktorikraadi olemasolu või vastavat kvalifikatsiooni omava superviisori olemasolu. Uuringus osalenute hulgas oli doktorikraad ainult 3 vastanul.

Koolipsühholoogide professionaalsuse tagamiseks on loodud koolipsühholoogide kutsestandardid (<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/otsing>, otsisõna: koolipsühholoog). Need ei ole koolipsühholoogi ametis töötamiseks kohustuslikud, kuid peaksid tagama kvaliteetsema teenuse koolides. Kahjuks puudub 73% küsitluses osalenutest koolipsühholoogi kutsetunnistus. Puudub ka ülevaade, kui paljudel on olemas koolipsühholoogia alane kõrgharidus või psühholoogia alane kõrgharidus ja läbitud 160-tunnine koolipsühholoogia kursus, mis on ametlikud nõuded koolipsühholoogina töötamiseks (Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded, §33). Meil ei ole võimalik öelda, kas kutsetunnistusega koolipsühholoogid on tegelikult oma töös paremad kui nende kutsetunnistusega kolleegid, kuid läbiviidud küsitlusest selgus, et kutsetunnistust omavatel koolipsühholoogidel on statistiliselt oluliselt enam eesti keelde kohandatud teste ja nad teavad paremini testide levitajaid. Analüüsi tulemusi võib mõjutada ka asjaolu, et kutsetunnistuse olemasolu või taotlemise kord ei pruugi olla paljude jaoks selge: kuus uuringus osalenud vastanut väidavad, et neil on kutsetase koolipsühholoog V, kuid kutsekoja andmetel on see üldse ainult kolmel inimesel Eestis (vt <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsetunnistused>).

Oluline mõju testimise kvaliteedile on koolipsühholoogide täiendusõppel: analüüs näitab, et koolipsühholoogid, kes on testid saanud koolituste kaudu, on teadlikumad litsentsi ja teiste oluliste testi kvaliteeditunnuste küsimustes. Kõige vähem osatakse öelda testide kohta, mis on saadud ülikoolist või kolleegide käest, samas on sel viisil hangitud testide hulk üsna suur (vastavalt 26% ja 29%). Paraku ei ole nii omandatud teste ilma väljaõppeta korrektne kasutada. Leidus vastanuid, kelle arvates on koolitusi vähe ja info testide kohta ebapiisav. Edaspidistes uuringutes oleks kindlasti huvitav vaadelda, kuidas koolipsühholoogide valduses olevaid teste tegelikkuses kasutatakse: näiteks kuidas interpreteeritakse tulemusi, milliseid otsuseid nende põhjal tehakse, kas teste kasutatakse nende omaduste mõõtmiseks, milleks testid tegelikult on mõeldud.

Meie väliskolleegide kirjeldustest nähtub, et testide keskne korraldamine ja haldamine võimaldab kvaliteeti kontrollida ja infot korrektsete testide kohta paremini levitada. Testid on olemas valdkondade kaupa, hästi leitavad spetsiaalsel veebilehel. Infot uute testide kohta jagatakse ja nende kasutajaid koolitatakse süstemaatiliselt. Võrreldes Eesti koolipsühholoogide küsimustiku vastustega toovad väliskolleegid testimisvaldkondadena selgemalt esile koolikliima hindamise vajaduse ning rõhutavad lisaks õpilastele klientidena ka õpetajaid ja kogu kooli. Väliskogemuse uurimine osutas, et mitme riigi esindajatele ei olnud

küsimustele vastamine jõukohane, sest testimistemaatika analüüsimiseks puuduvad võimalused ja vahendid. See halvendab nende võimalusi teha informeeritud otsuseid ja jagada oma kogemust teistega. Meie uurimistulemuste vastu on teistes riikides huvi tuntud ning kõigile osalenutele saadetakse ingliskeelne kokkuvõte.

Peter Farrell (2007) on võrrelnud koolipsühholoogia valdkonda erinevates riikides ja leidnud, et profession on tugevam nendes riikides, mis on majanduslikult edukad, kus pööratakse rohkem tähelepanu erivajadustega lastele, kus psühholoogiline hindamine ja sekkumisprogrammide loomine on olulised ja seadusega reguleeritud koolipsühholoogi ülesanded, ning kus on olemas koolipsühholoogide ühing. Tavaliselt on koolipsühholoogi teenus paremini kättesaadav väikestes riikides, kus kättesaadavust ei halvenda suured vahemaad. Eesti on toodud näitena kui riik, kus ühe koolipsühholoogi kohta on võrdlemisi vähe lapsi, aga samas ei ole paljudes maakoolides üldse koolipsühholoogi. Riikides, kus koolipsühholoogia on nõrgalt arenenud, on vähem enda loodud standardiseeritud teste, mis arvestaksid õpilaste mitmekesisest koosseisust. Ilmselt on omaloodud testide piisav määr just seetõttu seotud riigi majandusliku olukorraga, sest testide hinnad on kõrged, sisseostetud ja tõlgitud testid on küll odavamad, aga ikkagi väga kallid. Lisaks võivad viimased olla kultuuriliselt ebasobivad ja ilma korralike normideta, nende puhul ei pruugi olla koolitajaid ja teste kipuvad kasutama inimesed, kel puudub selleks õigus.

Farrelli kirjelduses on palju tuttavat: ühelt poolt võiks Eesti olla edukas tänu oma geograafilisele väiksusele, olemas on koolipsühholoogide ühing, aga me ei ole suutnud luua eriti palju enda standardiseeritud teste ja testide professionaalse kasutamise osas on palju küsitavusi. Koolipsühholoogide ühing iseenesest muidugi ei taga soovitud edu. Edu saavutamiseks peaks ühingul olema liidriroll kutsestandardite kehtestamisel ja koolipsühholoogide litsentseerimisel. Ühing peaks rääkima kaasa õigusaktide koostamisel ja poliitika kujundamisel, et suurendada oma kutseala tähtsust. Litsentseerimine on eriti oluline, et kutse staatus oleks kõrge ja professionaalsed standardid praktikas hästi tagatud. Riigi roll oleks siin soodustada kutseühingu suuremat vastutust ja eestvedamist nendes küsimustes. Probleemiks peetakse ka seda, kui liiga vähe koolipsühholooge tegeleb teadusuuringutega, et arendada koolipsühholoogia valdkonna teadmisi ja oskusi. Eelnevast juhindudes võiks koolipsühholoogi amet ka Eestis olla litsentseeritud, kutsetunnistuse olemasolu kohustuslik (praegu on see vabatahtlik, vt pedagoogide kvalifikatsiooninõuded, § 33) ja doktoritasemel koolipsühholoogide arv suurem.

Käesolev uuring ei anna ülevaadet koolipsühholoogide töö tegelikust kvaliteedist. Võimalikele probleemidele viitab see, milliseid teste kasutatakse, kuidas vastanud hindavad testide kvaliteedikriteeriume ja mille poolest Eesti erineb riikidest, kus koolipsühholoogi profession on tugev. Nendest teadmistest lähtuvalt peaksime looma selge kontseptsiooni koolipsühholoogi töö professionaalsest hindamisest. Käesolevas aruandes esitatud välisriikide näited annavad selleks kasulikke ideid.

Vajadust Eestis kasutatavate testide registri järele, kus oleksid teemade kaupa lihtsalt kättesaadavad ainult kvaliteetsed testid, tundsid ka uuringus osalenud. Tõenäoliselt märkaksid ka Eesti koolipsühholoogid kooli kliima mõõtmise vajadust, kui ülevaade testidest oleks

valdkondade kaupa näiteks mõnel veebilehel kättesaadav. Sellise registri pidamiseks on vaja institutsiooni. Nagu selgus sissejuhatuses nimetatud ümarlauavestlusel Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Eesti Koolipsühholoogide Ühingu vahel, pidasid ministeeriumi esindajad seda ideed väga mõistlikuks ja vajalikuks. Täpsemalt tuleb läbi arutada, kui palju funktsioone sellele institutsioonile anda, millisesse struktuuri see peab kuuluma ning kuidas tegevusi rahastatakse. Kindlasti on kooli ja koolipsühholoogide huvides saada infot nõuetele vastavatest hindamisvahenditest ning testide kasutamiskoolitus ja hilisem kasutamine koolis võiksid olla tasuta (nagu üldharidus Eesti Vabariigis). Vastasel juhul jäävad paljud koolid ja lapsed professionaalsest abist ilma. Nagu kirjutas üks vastanutest, ei võimalda uus põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus, eelnõu 13.12.2012) ka lastevanematel testide eest tasuta.

Teste ei tohiks jagada ilma koolituseta. Testide läbiviimine ja tõlgendamine on vastutusrikkad tegevused ja testi läbiviijast võib sõltuda testitava õpilase edasine käekäik. See tähendab, et lisaks kvaliteetsetele testidele on vaja testikoolituse programmi. Sissejuhatuses kirjeldatud ümarlauavestluses oli Eesti Koolipsühholoogide Ühing valmis olema koostööpartneriks testikoolituste läbiviimisel ning vajaduse korral kirjutama selleks projekte.

Ühtsete kontrollitud kvaliteediga testide kasutamine kogu Eestis kindlustab parema võrdlusmaterjali, paremad normid ja võimaldab jagada kasutuskogemusi. Kui näiteks laps vahetab kooli, on ühtsete testide ja normide rakendamisel ühel koolipsühholoogil lihtne tulemusi teisega jagada. Võrdlusaspekti tähtsus toodi välja ka eespool nimetatud ümarlauaarutelul. Praegu toimuvad TÜ Eetikakeskuse eestvedamisel „Hea kooli mudeli“ arutelud, mille käigus üritatakse defineerida kõigile koolidele olulisi indikaatoreid ja mõõtevahendeid. Tegemist võib olla tugevalt koolipsühholooge puudutava teemaga, mille käigus võivad lahenduse leida ka mitmed koolipsühholoogide jaoks olulised hindamisega seotud küsimused.

Testide kvaliteeti ja psühholoogide tööd koolis on vaja toetada uurimistegevusega. Ülikoolid töötavad teste välja ka puhtalt teoreetilisest huvist või riiklikke eesmärgi silmas pidades ja tulemuseks võivad olla kasulikud praktilised lahendused, mida koolipraktika praegu veel soovida ei oska. Uurimistegevus võiks olla doktorikraadiga koolipsühholoogide kasvulavaks.

Samalaadset uuringut oleks kasulik tulevikus korrata, et hinnata longitudinaalselt, kas erinevate kasutatavate testide hulk väheneb või suureneb, kas segadus testide kvaliteedi tunnuste ümber laheneb ja kas võimalikud muutused on seotud mõnede koolipsühholoogide jaoks oluliste otsuste tegemisega. Huvitav oleks teada, kui suure osa koolipsühholoogide igapäevatööst moodustab hindamine, kui suure osa nõustamine ja teised tegevused; milliseid igapäevaseid tegevusi koolipsühholoogid kõige enam väärtustavad ning kuidas see on kooskõlas põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses esitatud nõuete ning õpetajate ja teiste kolleegide ootustega. Hiljutised uurimused näitavad, et koolipsühholoogid ei toetu oma töös, eriti hindamises, kuigi tihti valideeritud tehnikatele. Sellele osutab asjaolu, et koolipsühholoogid usuvad mitmetesse levinud müütidesse (Lilienfeld et al., 2012). Nimetatud müütidesse uskumise määra oleks huvitav hinnata ka Eesti koolipsühholoogide hulgas.

KOKKUVÕTE

Standardiseeritud testid on koolipsühholoogide jaoks oluline abivahend, mis aitab neil igapäevaseid ja seadusest tulenevaid kohustusi täita. Aastal 2011 Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Eesti Koolipsühholoogide Ühingu ümarlauakohtumisel leiti, et korralikud standardiseeritud ja valideeritud, õigetel normidel põhinevad mõõtvahendid Eesti koolipsühholoogidel kahjuks puuduvad. Olukorra paremaks mõistmiseks viidi 2012. aastal läbi küsitlus, mille eesmärk oli kirjeldada, milliseid teste Eestis kõige enam kasutatakse ja mille järgi tuntakse kõige suuremat vajadust. Samuti uuriti väliskolleegidelt, kuidas testide haldamine on korraldatud nende riikides.

Väga esindusliku valimi moodustasid enam kui pooled kõigist Eesti koolipsühholoogidest. 73 protsendil uurimuses osalenutest puudus koolipsühholoogi kutse. Küsitluses osalenud koolipsühholoogidest kasutab teste 76%. Kõige rohkem on psühholoogide hulgas levinud kutsesobivuse test originaalpealkirjaga *General Aptitude Test* ja Hollandi kutsesuundumuste test, seejärel vaimsete võimete test K-ABC ja Raveni SPM. Koolipsühholoogide antud hinnangute kohaselt nende kasutuses olevatele testidele, peetakse kõige vajalikumateks kutsesobivuse testi ja K-ABC-d. Kõige sagedamini aga kasutatakse WISC-i, Ravenit ja teisi vaimse võimekuse, mõtlemise ja mälu ning kutse-eelistuse teste. Koolipsühholoogide kasutuses olevad testid mõõdavad kõige enam isiksust, vaimset võimekust, emotsionaalseid probleeme ja sotsiaalseid oskusi.

39% vastanutest ei tea, kas nende kasutatav test vajab litsentsi või mitte, 17% ei tea, kas testil on normid või mitte. Lisaks olid koolipsühholoogide vastused ühe ja sama testi normide ja litsentsi olemasolu ning eesti keelde kohandamise kohta erinevad. Kõige enam tuntakse testide levitajatena Eestis karjäärikeskusi, ülikoole ja EKPÜ-d. Kõige enam saadakse teste koolitustelt, kolleegide käest ja ülikoolist. Üle poole testidest ei ole omandatud koolitusest, vaid kolleegidelt ja ülikoolidest, mis ei ole korrektne testide hankimise viis. Lisaks ei osata nende testide puhul valdavalt vastata testi kvaliteedikriteeriume käsitlevatele küsimustele. Kõige informeeritumad ollakse testide puhul, mis on saadud just koolitustelt. Informeeritust suurendab koolipsühholoogi kutsetunnistuse olemasolu.

Kuigi kõik küsimustikus etteantud testimisvaldkonnad said tugeva toetuse, vajavad koolipsühholoogid kõige enam teste valdkondades, mis ei olnud enimkasutatud testide hulgas, nagu testid õpiraskuste ja emotsionaalsete probleemide hindamiseks. Konkreetsetest testidest soovetakse kõige enam neid, mis on koolipsühholoogide hulgas juba praegu enamlevinud: K-ABC, WISC ja Raveni testid.

Testide kasutamist peab oluliseks 95% vastanutest, sest testid on head informatsiooni allikad, võimaldavad kaardistada õpilaste võimeid ja probleeme ning anda objektiivsemaid hinnanguid. 24% vastanutest ei kasuta oma töös teste. Peamiseks põhjuseks tuuakse testide või litsentsi puudumine.

Väliskogemusega tutvumine näitas, et paljudes riikides on olemas keskne institutsioon, mis koordineerib ja korraldab testide kasutamist, nende loomist ja kvaliteedikontrolli. Sellistes riikides on ülevaade sobivatest testidest parem ning kvaliteetseid normeeritud teste on vajaduse korral lihtne leida. Kõrgel tasemel testimissüsteemiga paistavad silma Soome ja Holland. Näiteks on nendes riikides normeeritud, litsentseeritud ja kvaliteetsed testid kättesaadavad spetsiaalsel veebilehel. Lisaks isiksuse, kutse-eelistuste ja vaimse võimekuse valdkondadele peavad koolipsühholoogid teistes riikides oluliseks kooli kliima, kooliorganisatsiooni ja õpetajate hindamist.

See, et konsultantidel õnnestus identifitseerida ainult 48% testidest, ja testide kvaliteedikriteeriume käsitlevates vastustes on varieeruvus, annab tunnistust ametlikult reguleerimata testide levitamisest ja kasutamisest. Kõige populaarsemad testid, mida kasutatakse, on kõik vananenud normidega. See tekitab küsimusi nende testide põhjal tehtud järelduste ja otsuste kvaliteedi kohta. Lisaks jäi õhku teisi vastamata küsimusi: vaatamata sellele, et enamikul koolipsühholoogidel puudub kutsetunnistus, ei ole selge, kui paljudel on vähemalt seadusega nõutud haridus; kui kasutatakse küsitava kvaliteediga teste, siis ei ole teada, kuidas saadud tulemusi praktikas kasutatakse, kuidas tulemusi interpreteeritakse ja milliseid otsuseid tehakse. Olukord viitab selgele vajadusele testide kasutamist paremini reguleerida, sealhulgas korraldada tsentraliseeritud koolitusi, mis võimaldaksid tagada ühtlustatud ning kvaliteetsed teadmised testide kasutamisest. Väliskirjanduse ja -kogemuse põhjal oleks Eestis vaja luua kasutatavate testide register (näiteks veebileht), kus lihtsalt ja teemade kaupa oleksid kättesaadavad ainult kvaliteetsed testid. Testide kättesaadavaks tegemist peab toetama testikoolituse programm. Rohkem tuleks luua Eesti enda standardiseeritud teste, koolipsühholoogi amet peaks olema litsentseeritud, kutsetunnistuse olemasolu kohustuslik ja doktoritasemel koolipsühholoogide arv suurem. Koolipsühholoogide Ühingul peaks olema suurem roll koolipsühholoogide litsentseerimisel, õigusaktide koostamisel ja poliitika kujundamisel, et suurendada oma kutseala tähtsust. Koolipsühholoogi ameti litsentseerimine on eriti oluline, et hoida kutse staatust kõrgel ja tagada praktikas head professionaalsed standardid. Koolipsühholoogia valdkonna teadmiste ja oskuste arendamiseks tuleks suurendada selleteemalist uurimistööd ja soodustada doktoriõpet. Uuringut peaks tulevikus kordama, et hinnata testimise olukorra muutust ja leida vastused mitmetele teistele üleskerkinud küsimustele.

SUMMARY

Standardized tests are important tools for school psychologists to help them meet their everyday duties regulated by law. In 2011, at the meeting of the Ministry of Education and Research and the Association of School Psychologists, it was pointed out that unfortunately there are no properly standardised valid assessment instruments available for Estonian school psychologists. In order to cast more light on the situation, a survey was conducted in 2012 to establish the selection of tests used in Estonia and areas where the shortage of tests is largest. In addition, foreign colleagues were questioned about the use of tests in their countries for comparative purposes.

A highly representative sample consisting of more than a half of all Estonian school psychologists was used. Most of the respondents (76 percent) use tests in their work. The most popular tests among the psychologists are the Estonian versions of the General Aptitude Test and Holland's vocational orientation test, followed by the test on mental abilities: K-ABC and Raven's SPM. The vocational orientation test and K-ABC are evaluated as the most necessary tests among school psychologists. WISC, Raven's and other tests on mental ability, thinking and memory, and vocational orientation are used most frequently. The most often used tests assess personality, mental abilities, emotional problems and social skills.

Thirty nine percent of respondents did not know whether they need a licence to use a test and seventeen percent were not aware if the tests have norms or not. In addition, school psychologists' answers varied remarkably regarding the norms and licence of the same test, and it's adaptation for the Estonian language. As distributors of tests, Estonian career centres, universities and Association of School Psychologists are the most recognised. Most of the tests are not obtained through trainings but from colleagues and universities instead, and this is not deemed as the correct way by professional school psychologists. The current study revealed that awareness of school psychologists about the tests obtained at trainings are better, while the respondents were predominantly not able to answer questions concerning quality criteria for tests. School psychologists having an occupational qualification also tend to be more informed about quality criteria.

While all the domains of testing provided in the questionnaire were strongly favoured, the biggest shortage of tests is perceived in less frequently used areas, such as tests for assessment of learning difficulties and emotional problems. Regarding specific tests, the respondents mostly required tests which are already most-distributed among school psychologists: K-ABC, WISC and Raven's tests.

The use of tests is considered important by 95 percent of respondents, on the ground that tests are a good source of information; they enable the mapping of pupils' abilities and problems, and because they give more objective evaluations. Twenty four percent of respondents do not use tests in their work. The main reason for that is a lack of tests or licences.

Examination of the experience of foreign partners indicated that in many countries there is a central authority responsible for the coordination of the use of tests, the development of tests and quality control. In these countries, professionals seem to have a better overview of suitable tests, and quality tests with clear norms are easily available on demand. Finland and the Netherlands are distinguished by good organisation of testing. In those countries normed, licenced and high quality tests are made available on a special web site. Besides personality, vocational orientation and mental abilities, school psychologists in several countries consider important the assessment of school climate, school organisation and teachers in addition to students.

The variability in responses regarding the quality criteria of tests indicates that there is a frequent distribution and use of tests, which are formally not recognised or controlled. As a result, the study consultants managed to identify only 48 percent of the tests that are currently used. Furthermore, the most popular tests used, all have outdated norms. This raises questions about the quality of conclusions and decisions made based on test results. In addition, the survey raised other questions. For example, if tests of questionable quality are used, it is not known how the obtained results are interpreted, what decisions are made and how they are implemented in practice. This situation calls for more regulated use of tests, including centrally organized training to ensure harmonised and informed use of tests. Data and experience from foreign countries indicate that in Estonia, there is a need for the registering of tests (such as through a dedicated web page) where high quality tests would be sorted by topics and easily available. The better availability of quality tests must also be supported by a training programme. There should be more tests with Estonian standards, the profession of school psychologist should be certified, occupational qualification should be mandatory, and more school psychologists having doctorate degrees would be needed. The Estonian Association of School Psychologists should take a clear role in the occupational qualification process of school psychologists, and have a stronger voice in the improvement of legislation and policy making, in order to increase the status of their profession. Occupational qualification is essential to maintain high professional status and to ensure good quality standards in practice. In order to develop the knowledge and skills in the field of school psychology, there is a need for more research and support for doctoral studies. This study should be repeated in the future, in order to assess potential changes in the testing practice and to provide answers to other questions raised.

KASUTATUD KIRJANDUS

Lilienfeld, S. O., Ammirati, R., David M. 2012. Distinguishing science from pseudoscience in school psychology: Science and scientific thinking as safeguards against human terror. *Journal of School Psychology*, 50, 7–36.

Jimerson, S. R., Stewart, K., Skokut, M., Cardenas, S., Malone, H. 2009. Psychologist-to-Student Ratios International Estimates of School Psychologists and School. *School Psychology International*, 30, 555.

Sotsiaalministeerium. 1999. Projekt "Erivajadustega laste hoolekande- ja rehabiliteerimisvajaduste hindamine ja kulg" (kolme teadustöö lepingu materjalid, teostamise ajavahemik september–detsember). Tartu, Tartu Ülikool.

Farrell, P. 2007. The professional practice of school psychology: an International perspective. Rahvusvahelisel koolipsühholoogia sümpoosiumiks koostatud ettekanne, esitatud ISPA sümpoosiumil Tampere, Soomes juulis 2007. Mõned teemad leiavad käsitlemist rahvusvahelises koolipsühholoogia käsiraamatus (International Handbook of School Psychology. Jimerson, S., Oakland, T. & Farrell, P., toim., 2006).

Koolipsühholoogi III, IV ja V taseme kutsestandard. Kutsekoja kutsestandardite register. Avaldatud elektrooniliselt:

<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10087118>.

Kõrgesaar, J., Neare, V., Kuusik, Ü., Melsas, M., Susi, A., Gross-Paju, K., Kruustükk, K., Veenpere, R., Kikas, E., Koorits, M., Rander, M., Männamaa, M., Marats, I., Muug, K., Essenson, E., Ehe, J., Toom, K., Kiik, R., Täht, H., Kimm, E., Rihvk, E., Toomla, R., Narusson, D., Rosental, M., Sõmer, S., Kiis, K. 1999. Erivajadustega laste hoolekande- ja rehabiliteerimisvajaduste hindamine ja kulg. Kolme teadustöö lepingu materjalid, teostamise ajavahemik september–detsember. Tartu, Sotsiaalministeerium.

Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded. 08.10.2010, Riigi Teataja. Avaldatud elektrooniliselt: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13363346>.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. 02.07.2012, Riigi Teataja. Avaldatud elektrooniliselt: <https://www.riigiteataja.ee/akt/102072012014?leiaKehtiv>.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus, eelnõu 13.12.2012. Avaldatud elektrooniliselt:

http://www.riigikogu.ee/index.php?page=en_vaade&op=ems&enr=340SE&koosseis=12.

Sõerd, J. 1994. Koolipsühholoogi testikäsiraamat. Tallinn, Haridustöötajate Koolituskeskus.

Õpilase kooli vastuvõtmise üldised tingimused ja kord ning koolist väljaarvamise kord. 25.09.2010, Riigi Teataja. Avaldatud elektrooniliselt: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13359746>.